

PROPERTIUS BORTOM KÄRLEK OCH MYTER

Om livet i Rom, viktigare händelser, seder, vanor och attityder under kejsartidens första tid ur en samtida författares synvinkel.

Tabellae

SPRÅK- och LITTERATURCENTRUM

LATIN LUND 2014 LAT K01

KERRY KEMPE

Handledare: Professor Arne Jönsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

1.INLEDNING	sid 4
1.1 Inledning och syfte	sid 4
1.2 Frågeställningar	sid 5
1.3 Metod och källor	sid 6
2.PROPERTIUS OCH HANS TID	sid 7
2.1 Propertius liv och verk	sid 7
2.2 Propertius tid	sid 10
2.3 Begränsningar hos Propertius	sid 12
3. KLASSAMHÄLLET	sid 14
3.1 De fria	sid 14
3.2 De ofria	sid 18
4. MAKTEN OCH MAKTENS ANGELÄGENHETER	sid 19
5. RELATIONER	sid 24
5.1 Synen på mannen	sid 24
5.2 Synen på kvinnan	sid 27
5.3 Äktenskap och barn	sid 29
5.4 När döden skiljer åt	sid 31
6. ARBETE OCH FRITID	sid 35
7. HANDEL OCH KOMMUNIKATIONER	sid 38

8. SAMMANFATTNING

sid 40

9. DISKUSSION OCH AVSLUTNING

sid 42

10. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

sid 46

10.1 Källförteckning

sid 46

10.2 Litteraturförteckning

sid 46

Tabellae- vaxtavlor

Det antika Roms snabba sätt att kommunicera – dåtidens SMS

has quondam nostris manibus detriverat usus,

qui non signatas iussit habere fidem

(III.23. 3-4)

-----

qualescumque mihi semper mansere fideles

semper et effectus promeruerunt bonos

(III.23. 9-10)

(genom mina händers bruk under lång tid hade dessa nöts ut, dessa som utan att vara försedda med sigill uppfordrade till tilltro. ----- Hurudana de än var uppehöll de alltid tilltron till mig och alltid gjorde de så att resultaten blev bra.)

1. INLEDNING:

1.1 INLEDNING OCH SYFTE

Det var Propertius, som fick mig att bli intresserad av latin, även om jag måste erkänna att en stor del av förtjänsten delas av översättaren Ingvar Björkeson. På förmiddagen midsommardagen 1993 stod jag och väntade på min hustru i Saltsjöbadens centrum, då min blick riktades mot bokhandeln där, för att ett stort tråg med böcker rullades ut med skylten REA – HALVA PRISET. Jag gick dit och överst låg Propertius *ELEGIER* och då jag precis tenterat romardelen av Antikens Kultur och Samhälle vid Stockholms Universitet tog jag upp och började bläddra i den tjocka boken. Det var första gången jag såg en bok med latin på den ena sidan och en svensk översättning på den andra. Jag köpte boken och när firandet av midsommar var slut, började jag läsa den och slukade sidorna väldigt snabbt.

Den första av de fyra böckerna slog genast an på mig. Det var som att förflyttas tillbaka i tiden tjugo år påminnande mig om en egen kärleksupplevelse av berg- och dalbanakaraktär, där känslan av himmel och helvete ofta gjorde sig uppenbar. På något sätt gick jag bak i tiden och blev ett med Propertius och hans beskrivna upplevelser. Inslaget av myter var stort men då jag genom mina studier och arbete som SO-lärare i religionskunskap och historia ofta kommit i kontakt med dessa, vållade de mig inga större hinder, utan snarare gav de mig en igenkännandens känsla och då problem uppstod i läsningen, löste Björkeson dem elegant i sina kommentarer på slutet av boken.

Efter genomläsningen var jag överväldigad, inte så mycket av kärleken och myterna, utan av känslan av att ha lärt mig så mycket om hur det var att leva i det Rom, som gick in i en ny tid, en tid då republiken försvann och kejsartidens principattid började. Mina antikstudier fick så att säga kött på benen och det som framstod som värdefullast var Propertius tankar om sin egen samtid, dess attityder och vanor, inte förhållandet till hans kärlek Cynthia.

Sidorna med den latinska texten drog speciellt till sig mitt intresse. En hel del ord kände jag igen och lite förstod jag men det mesta kändes som "rena grekiskan" för mig. Vid jämförelse med texten och den svenska översättningen framstod det dock här och där att Björkeson inte helt följde den latinska skrivningen och vid läsningen senare av Inledningen framgick det mycket tydligt, att översättningen i sig var ett eget diktverk och att den latinska texten ibland sade något som inte helt stämde med översättningen. Tanken att lära mig latin växte fram, mycket för att kunna göra jämförelser mellan original och översättningar.

Nu efter nästan fyra års latinstudier på halvtid, inklusive kandidatstudier, har jag ännu inte träffat på någon av Propertius texter och då hette ändå en av delstudiekurserna "Vänskap och kärlek". Tydligt tycker de som undervisar i latin att han en mycket svår författare och/eller så är han helt "ute". I så fall är de inte ensamma om detta omdöme. Redan Alf Henriksson, i sitt verk *Antikens Historier*, skriver att Propertius förvisso haft en anseelig betydelse rent litteraturhistoriskt men att hans verk är tämligen oläsbar i vår tid med dess vidlyftiga mytologiska apparat och detta görs redan 1958, i en tid då det fortfarande fanns latinlinje vid våra allmänna läroverk.¹ Han är inte den ende. Vid min första slagning på Internet om Propertius liv fick jag upp en text av professor emeritus William Harris vid Middlebury College, som redan i första stycket säger att Propertius i allmänhet är förbisedd av alla, utom av specialister och hänvisad till en obskyr plats i litteraturhistorien genom sina många mytologiska referenser, som tvingar läsarna till ett evigt uppsläende i referensböcker men säger också att detsamma faktiskt även kan sägas om Ovidius, som alltid finns med i alla antologier och detta trots att Propertius språk är klart och rent.²

Nu, när jag fått möjligheten att själv välja ut något att skriva om, gick tanken såklart genast till Propertius. Lite ledsen blev jag, när jag fick reda på att det ganska nyligen framlagts två uppsatser om "min" författare på kandidat- och magisternivå vid Lunds Universitet av Peter Fransson men vid genomläsning av arbetena blev jag varse om, att de inte handlade om det jag ville skriva om, Propertius och hans samtid, utan om metaforer i bok 1 och om poetens självuppfattning. Detta ger mig alltså möjlighet att visa att Propertius är väl värd att läsas utifrån aspekten att han i sina dikter ger en god bild av viktigare händelser i sin tids Rom och en insikt i hur människor levde och tänkte under principatets första tid.

1:2 FRÅGESTÄLLNINGAR

Är då Propertius *Elegier* enbart något för specialister? Enligt min egen uppfattning och värdering från 1993 ansåg jag det då inte. Bok 1 handlade mycket om kärlek och Propertius föremål för sin kärlek, Cynthia men jag ansåg att efterhand som elegierna framskred, blev det mer och mer om det samtida livet i Rom. En syn, som för övrigt delas av de största specialisterna på poeterna under Augustus tidsepok, R.O.A.M. Lyne i verket *The Roman World*, där han säger att bok 3 visar ett mindre intresse för kärlek och mer intresse för offentliga angelägenheter och att bok 4 uppvisar mer om

---

1.Henriksson *Antikens historier* del 2 s 199 2 Harris Propertius www.middlebury.edu/~harris

Augustus inflytande på samtiden och ett intresse för själva Rom och dess institutioners instiftande.³

Mina övergripande frågeställningar blir därför:

Vilka viktigare händelser skildrar Propertius under sin tid i Rom?

Hur levde människorna i Rom, vilka av deras vanor och seder beskriver Propertius?

Vilka av samtidens attityder tar Propertius upp och hur ställer han sig själv till dessa?

1:3 METOD OCH KÄLLOR

Av Björkesons olika utgåvor av *Elegier* ligger av sentimentala skäl 1992 års utgåva mig närmst om hjärtat och därför har jag använt den främst i mitt arbete. Jag har läst igenom den svenska översättningen och markerat i texten, då sådant som jag tar upp i frågeställningarna behandlas. Björkeson har i sina översättningar utgått från kritiska editioner av Barber (Oxford 1953, ny upplaga 1960), Schuster-Dornseiff (Leipzig 1958) Hanslik (Leipzig 1979) och Fedeli (Stuttgart 1984) och gjort sin egen tolkning av de latinska texterna utefter de manuskript som finns från medeltiden och de är många och ofta divergerande men han anser, att förklara vilka han använt ligga utanför ramen i sitt arbete med översättningen.⁴ För att se om det finns alternativa läsningar har jag därför vänt mig till en engelsk översättning av elegierna. Den senast översatta jag fann, som tillika även finns tillgänglig på Internet, är av författaren Colin John Holcombe och utgiven år 2009 av Ocaso Press, författarens eget förlag i Chile. Denna översättning är baserad på G.P. Goulds Loeb Classical Series text från 1990 och ger därför möjlighet att jämföra både den engelska översättningen och den latinska texten med Björkesons, då oklarheter synes föreligga. I valet av översättning gladde det mig att Propertius nu i detta sekel verkar vara mer i ropet än tidigare. A.S. Kline utgav en översättning 2001 och V. Kranz en år 2007. Dr Stephen Heyworth har dessutom 2011 tillsammans med J. H. W. Morward publicerat bok 3 med kommentarer för studenter i Oxford Classical Texts Series samt G. Hutchinson en kommentar om bok 4 år 2006. Dessa två böcker har jag använt som så kallade referensböcker i mitt arbete, speciellt då Björkesons och Holcombes skiljer sig åt. Då dessa bägge personer är författare med egna litterära ambitioner blir det ibland skillnader och eftersom dessa inte påverkar mina resonemang har jag försökt göra egna tolkningar utifrån mitt latinlexikon av Ahlberg m.fl. utgiven 1960 och Heyworths och Hutchinsons böcker, detta speciellt då Lyne(se³) anser att bok 3 och 4 behandlar samtida förhållanden i större utsträckning.

---

3. Lyne *The Roman World* s 196-197 4. Björkeson *Elegier* s 345

Efter mina markeringar av fakta har jag jämfört Björkesons översättning med den latinska texten hos Propertius och gjort en snabböversättning för att se att de två texterna inte skiljer sig åt. När de så gör, har jag tittat i Holcombes och i några fall även i Heyworths och Hutchinsons kommentarer för att göra mina egna översättningar. När jag citerar texter använder jag mig av Björkesons latinska text. För att underlätta läsningen har jag försökt undvika att citera alltför långa avsnitt och att inte ange alternativa läsningar från olika experter. Mina frågeställningar rör inte några subtila värderingar av vad Propertius verkligen menade med sin text. Våldigt mycket om vad han skrev, rörde hans kärleksförhållanden och mycket gjordes för att visa förtroendet med de klassiska källorna och skickligheten att bemästra det elegiska versmåttet. Dock är det svårt att undvika verkligheten runt om. "No man is an island"

2 PROPERTIUS OCH HANS TID

2.1 PROPERTIUS LIV OCH VERK

*proxima supposito contingens Umbria campo
me genuit terris fertilis uberibus*

(I.22. 9-10)

(det bördiga Umbrien gränsande till den nedanför liggande slätten födde mig med sina rika jordar)

*qua nebulosa cavo rorat Mevania campo
et lacus aestivis intepet Umber aquis
scandentisque Asisi consurgit vertice murus,
muros ab ingenio notior ille tuo?"*

(IV.1. 123-126)

(där som dimmiga Mervania dryper på välvda slätten och Umbriska sjön med sitt sommarvatten är ljum och den uppåtsträvande Asisis mur klättrar mot bergets topp, murar kändare genom din begåvning)

Vi vet inte så mycket om Propertius än det lilla han skriver om sig själv i sina böcker. I ovanstående stycke, kan man utläsa att han var född i Umbrien, troligen nära eller i staden Asisi men också att han vid bokens skrivande hade ett mycket gott självförtroende och ansåg att han då var en poet som lyckats i sitt författande och blivit allmänt känd. Dikten fortsätter :(IV.1. 127-134)

*ossaue legisti non illa aetate legenda
patris, et in tenues cogeris ipse lares:
nam tua cum multo versarent rura iuveni,
abstulit exultas pertica tristis opes.*

*mox ubi bulla rudī dīmissa est aurea collo,
matris et ante deos libera sumpta toga,
tum tibi pauca suo de carmine dictat Apollo
et vetat insano verba tonare Foro:*

(din fars ben samlade du ihop i urnan vid en ålder då man inte bör samla ihop dem, och själv tvingades du till ett liv i enkelhet: ty då många oxar hade plöjt dina fält, tog en smärtsam mätsticka bort de omsorgsfullt odlade tillgångarna. Där så snart den gyllene amuletten lyfts bort från den oerfarna nacken och framför gudarna påtagits moderns toga som de friborna bär, då nämner Apollon lite grann om sin sång för dig och förbjuder orden att ljuda på det galna Forum)

Texten beskriver att Propertius ungdomstid inte blev den som föräldrarna nog hade tänkt sig vid födseln. Fadern dog tidigt i sonens liv och den gård familjen ägde, togs delvis ifrån den och livet därigenom fattigare och mamman fick ansvaret för barnets hela uppfostran. I dikt II.34. 55-56 skriver han också att det gods och det guld han ärvde var ringa och att krigiska bedrifter inte fanns bland hans anfäder. Dessutom säger ovanstående rader att han tidigt började dikta och bestämde sig för att undvika det politiska livet på Forum.

Med utgångspunkt från texten har man försökt beräkna, när Propertius var född. Enligt romersk sed fick fria män anta den vita togan vid 14-17 års ålder och den andra utbildningsfasen i livet ansågs vara avslutad. Det var efter det perusinska upproret 40-41 f.Kr., som familjen delvis förlorade sin gård, det av Octavianus nedslagna krig Propertius nämner med en stark sorgkänsla i bok I.21 och I.22 men som ändå inte omtetgjorde mammans möjligheter att bekosta sonens fortsatta utbildning.⁵ Fadern hade varit av riddarståndet och riddarskapet fråntogs inte heller familjen.

I finare och mer välmående familjer skickades sönerna till en tredje utbildningsfas, retorskolan, vid 16-17 års ålder för att fortsätta sina studier, främst i retorik och juridik, i ytterligare några år framför allt med avsikt att göra politisk karriär. Många sökte sig därför till Rom och mycket tyder på att även Propertius sändes dit för att delta i sådan utbildning.⁶ Den första boken innehåller en del rader, som anses vara skrivna i slutet av den triumvirala perioden åren 33-31 f.Kr., varför en räkneoperation visar att poeten borde vara född omkring år 50 f.kr.⁷ Vissa författare vill dock tro att det är möjligt att Propertius skulle vara född så tidigt som 57 f.Kr. eller så sent som 47 f.Kr.⁸

---

5. Björkeson, s 13 6. Holcombe, *Sextus Propertius Elegies* s 2

7. Lyne, s 195 8. Björkeson, s 13

Onekligen har Propertius en omfattande utbildning bakom sig, när han utger sin första bok omkring år 29 f.Kr.⁹ Han behärskar det latinska språket mästerligt liksom bruket av elegins versfötter. Dessutom visar han en stor kunskap om de klassiska verken, som t.ex. Iliaden och Odysseen (ex. III.1. 25-30 och III.12. 23-37) samt ingående kännedom om gamla myter och seder, såväl grekiska som romerska. Vidare har han läst de äldre klassiska poeterna och hyser en speciell beundran för den hellenistiska poeten Kallimachos och drar sig inte för att senare i bok IV.1.64 jämföra sig med honom. I utbildningen har även ingått kännedom om tidigare romerska poeter. I bok II.25.4 nämns t.ex. Catullus och Calvus

Calve, tua venia, pace, Catulle, tua.

(Ursäkta du Calvus, tag inte illa upp du Catullus)

Även poeterna Gallus (II.34.92) och Ennius (IV.1.61) nämns, den senare inte alltför välvilligt. Det romerska rikets geografiska utbredning var honom inte helt obekant. Texterna nämner ett flertal platser, inte bara i Italien, utan även i Grekland som t.ex. Sparta, Athen, Korint och Delfi samt platser och områden i öster ända bort till Indien. Att det Rom, som Propertius flyttar till och lever i resten av sitt liv, var ett centrum i ett stort världsvälde med många handelskontakter i när och fjärran, går inte att missa i en genomläsning av hans böcker. Där förekommer det dräkter från Kos (I.2.2), lesbiskt vin (I.14.2), arabiskt siden (II.3A.15), guld från Indien (III.13.5) och många andra handelsvaror från olika delar av världen och utanför detsamma.

I Rom berättar han, att han åtminstone vid skrivandet av bok 3 och 4 bor på Esquilinen, en av Roms sju kullar och att han efter ankomsten till storstaden möter Cynthia, som kom att betyda mycket för honom och hans skrivande. Bok 1 handlar till största delen om deras kärleksförhållande och även bok 2 till stor del men även i de två andra böckerna förekommer hon. Talaren och författaren Apuleius (125 -170 e.Kr.) anger att hon egentligen hette Hostia och att hennes sociala status är svår att fastställa, kanske var hon en överklass flicka, som var skild eller änka.¹⁰

Bok 2 publicerades troligen runt år 25 f.Kr. då den bl.a. tar upp poeten Gallus död år 26.¹¹ I den första dikten framgår det att Propertius blivit en del av den till Augustus närstående riddaren Maecenas litterära krets, som redan innehöll de kända poeterna Vergilius och Horatius. Redan i rad 17 riktar han sig till Maecenas och på slutet skriver han, i tacksamhet mot Maecenas, att när han själv blott är ett namn i marmor, då har Maecenas varit för ungdomen ett avundsvärt hopp och för hans eget både liv och död hans rättmätiga stolthet.

---

9. Heyworth-Morwood, *A commentary on Propertius book 3* s 19 10. Lyne, s 194 11. Holcombe, s 5

*Maecenas, nostrae spes invidiosa iuventae,
et vitae et mortis gloria iusta meae.*

(Maecenas, vår ungdoms avundsvärda hopp, och mitt livs och min döds rättmätiga stolthet)

Då Maecenas var mycket rik och på 20-talet hade stort inflytande i maktens innersta krets, så måste detta betytt mycket i prestige och möjligheter för Propertius men också ett ökat tryck för att behaga makten i sitt skrivande. I bok 2 och 3 märks detta sista inte så mycket, utan han förblir sig själv i stor utsträckning trogen i sina värderingar.¹² Bok 3 har troligen utkommit runt år 22 f.Kr. Marcellus, son till Octavia, Augustus syster och gift med Julia, Augustus dotter, dog år 23 f.Kr.¹³ och han har fått en egen dikt nr 18 i den tredje boken samt att avslutningen av det parthiska kriget år 20 f.Kr. inte nämns, ett krig som Propertius dock förväntar sig i både dikt 5 och 9.

Den sista boken är troligen skriven omkring år 16 f.Kr. Man vet att den döde huvudpersonen Cornelia i den sista av de elva elegierna dog då och att dikten IV.6. om Augustus mycket väl kan ha skrivits till Ludi Quinquennales även den år 16.¹⁴ Boken handlar mycket om Rom och Roms förflutna i motsats till bok 3, som har en tendens att behandla andra delar av imperiet, ex Sparta och Athen. (III.13 och III.14)¹⁵ I den fjärde boken förekommer även flera olika kvinnor i dikterna, kvinnor med olika bakgrunder, vilka genom Propertius får komma till tals. (ex. IV.3 Arethusa, IV. 4 Tarpeia, IV. 5 Acanthis , IV.7 Cynthia och IV.11. Cornelia.

När Propertius dog vet man inte. De flesta gissar år 15 f.Kr. och detta årtal finns oftast i alla uppslagsböcker. Ovidius nämner honom i *Remedia amoris*, utgiven år 2 e.kr. som död i vers 764, där han skriver: Vem kunde läsa Tibullus riskfritt?

vel tua, cuius opus Cynthia sola fuit.
(eller dig, i vars verk Cynthia var den ende)

2.2 PROPERTIUS TID

När Propertius kom till Rom under 30-talets andra hälft, styrdes Romarriket fortfarande av de två triumvirerna Antonius och Octavianus, Antonius i den östra delen av Medelhavet och Octavianus i väst med Grekland som neutral zon. De hade styrt tillsammans sedan år 43 f.Kr. men förhållanden dem emellan var inte så bra, mycket

---

12. Holcombe , s 13 13. Linders, *Vem är vem i Romarriket* s 177 14. Holcombe, s 5

15. Heyworth-Morwood, s 29

beroende på att Antonius skiljt sig från Octavianus syster och gift sig med Egyptens drottning Kleopatra och att hon visade upp politiska ambitioner för sig själv och hennes och Julius Caesars son Caesarion.¹⁶ Detta ledde till att negativ propaganda spreds i Rom om paret¹⁷ och att Octavianus förklarade krig i slutet på år 32 f.Kr. efter att ha rensat ut Antonius anhängare från senaten och övertygat densamma om nödvändigheten av krig mot Kleopatra.¹⁸ Kriget avgjordes vid Actium utanför Greklands västkust i ett sjöslag och Kleopatra och Antonius flydde tillbaks till Egypten med Octavianus i hälarna. Året efter år 30 f.Kr., trängda som de var, begick de efter Octavianus utsaga, bägge självmord.

År 29 f.Kr. återvände Octavianus till Rom, det Rom han lämnat i Maecenas händer och styrde därefter i Rom så länge som Propertius levde. Han behöll republikens yttre styrelseskick och undvek öppet att uppträda som diktator. Gradvis med lagliga medel övertog han mer och mer makt och reducerade senaten till en rådgivande församling och senatorerna till en grupp varifrån de högsta ämbetsmännen utsågs. Själv kallade han sig *princeps*, den förste i senaten men byggde främst sin makt på armen, som han omorganiserade och fick soldaterna att svära en personlig trohetsed till honom som princeps och förlade en speciell styrka, pretoriangardet, på cirka 4500 man runt Rom med förmånligare tjänstgöringsvillkor direkt underställd honom själv samt fick ett *imperium proconsulare* i tio år och därmed makten över imperiets provinser.¹⁹ Detta förordnande tog aldrig tillbaks efter de tio åren. Han fick också ständig *tribunicia potestas* år 23 f.Kr., vilket innebar att han kunde förbjuda alla framlagda lagförslag samt utse, vem som skulle bli princeps i senaten efter honom själv. År 27 f.Kr. förklarade han sig villig att lämna all makt till senaten men blev då "övertalad" av senatorerna, många hans handgångna män, att stanna kvar i sina ämbeten och dessa gav då även honom tillnamnet Augustus, ett namn som han kom att använda mer och mer efter hand som tiden gick, ofta tillsammans med Caesar, ett namn han fått då han hade adopterats av Julius Caesar strax innan denne mördats.²⁰

Makten att bestämma sin efterträdare betydde att han fick möjlighet att göra principstiteln ärftlig och därför utsåg han Marcellus, hans dotters man, till efterträdare. Denne blev edil samma år 23 f.Kr. och gjorde sig populär genom att arrangera många storslagna spel.²¹ Dock avled han senare på hösten, varför Agrippa, Augustus stora vän och fältherre fick överta rollen som tänkbar efterträdare och senare år 18 f. Kr gifta sig med Marcellus änka Julia. Agrippa dog år 12 f.kr. och den slutlige efterträdaren blev Tiberius, Augustus hustrus son i ett tidigare äktenskap.²²

---

16. Kean, *A new history of the Roman emperors* s 15 17. Heyworth-Morwood s 16 18. Kean, s15

19. Kean, s 15-17 20. *ibid* s 15-17 21. Linders, s 178 22. Kean, s 19

Tjugotalet och tiden därefter blev därför en tid av fred och stabilitet i Rom och runt hela Medelhavet. Augustus nybyggda flottor innebar att sjööveriet till havs hade reducerats avsevärt, vilket fick till följd att handeln blomstrade och begärliga varor lätt kunde föras till Rom. Då dessutom Augustus själv och Agrippa satte igång med att reparera gamla tempel och bygga nya i stor skala samt att nya torg, badhus och akvedukter uppfördes, blev det oerhört uppsving av ekonomin, vilket i hög grad gynnade främst de rika i överklassen men så klart även spillde över på vanligt folk. För att förbättra säkerheten indelades Rom i 14 distrikt och i kvarter, husens höjd begränsades vid byggen och brandvakter, *vigiles*, infördes.²³ Krigen i utkanterna av riket fortsatte dock.²⁴

Augustus ägnade även stor tid åt lagstiftningen och uppträdde själv gärna som domare. Gamla lagar återinfördes och nya instiftades, speciellt om slöseri, äktenskapsbrott, kyskhet, mutbrott och de högre ståndens tvång till att ingå äktenskap, varvid speciellt riddarståndet drabbades svårt.²⁵ Att återgå till en äldre form av romersk moral och dygd och därvid tygla ett utsvävande liv bland överklassen samt att höja födelsetalen för de klasserna, blev därför ett viktigt mål för Augustus.²⁶

2.3 BEGRÄNSNINGAR HOS PROPERTIUS

En fråga man måste ställa sig, när man beskriver hur Propertius framställer sin egen tid, är hur fritt han kan skriva om denna tid och hur begränsad han är av sin egen tids konventioner? Finns det restriktioner om vad man i officiella sammanhang bör skriva, finns det ett inre och/eller ett yttre tryck på författarna i form av censur? Lyne, i sitt stycke om Propertius i *The Roman World*, anser att poeten till stor del i hela sin gärning behåller sin integritet och visar sitt oberoende, speciellt i de två första böckerna. I bok 3 och speciellt i bok 4 anser han att pressen har ökat på författaren att bli en av raden, som står i Augustus skriftjänst men det där vid insmyger sig en hel del ironi men dock inte tillräckligt mycket för att förarga härskaren.²⁷

Själv tycker jag dock att Lyne lägger alltför stor vikt vid att behandla Propertius texter utifrån att det är böcker författaren skrivit som enheter. Många elegier är inte främst skrivna för att ges ut specifikt i en bok, utan tillkomna för att framföras muntligt i ett speciellt sammanhang och att elegierna först senare samlats ihop och getts ut i bokform.

---

23. Kean, s18 24. Montgomery, *Medelhavs världens historia till omkring 400 e.Kr.* s 236-237

25. Suetonius, *Kejsarbiografier* Augustus 34 26. Kean, s 18 27. Lyne, s 197

Dikterna framförs inför publik, ibland i ett litet forum och ibland i ett större och författaren då måste ta hänsyn till vilka som lyssnar. Romarna träffades ofta vid middagsbjudningar, ibland bara män men oftare både män och deras kvinnor. I exempelvis flera av elegierna i bok 1 dyker Propertius manliga vänner upp som mottagare av texten, Gallus, Tullus, Ponticus och Bassus. Skriver man en text till en vän om en vacker kvinna är det klart lättare att uttrycka sig men även att hålla sig till ett för stunden passande uttrycksätt samt glatt fabulera om sig själv.²⁸ Flera dikter (ex I.3 och III.9) har Maecenas till mottagare och vid sådana tillfällen naggas troligen texten av i kanterna och inskränkningar sker. Den sista dikten i bok 4 om Cornelia är troligen framförd vid en sammankomst i anslutningen till hennes begravning och såklart är det framförda anpassat i hög grad till att vännen, mottagaren Paulus, kommer att få höra just det han vill höra. Dikten om Marcellus i bok 3 är också troligen framförd i ett officiellt sammanhang i anslutning till begravningshögtiden.

En del dikter har Augustus som indirekt mottagare, några mycket troligt också framförda till honom direkt. Suetonius skriver i sina *Kejsarbiografier*²⁹ att Augustus tog om hand sin tids begåvningar och lyssnade tålmodigt och gärna på hur framstående författare läste högt ur sina verk men om de skulle skriva något om honom själv, skulle det ske på ett seriöst sätt samt att hans namn inte vanärades. Dikt III.11 om slaget vid Actium förefaller exempelvis vara urtypen för ett sådant framförande liksom för övrigt dikt I.37 i Oden av Horatius. Bägge framställer Kleopatra som motståndare till Augustus, den Kleopatra som Augustus förklarade krig emot och den riktige motståndaren Antonius lyser helt med sin frånvaro i framställningen.³⁰

Att skriva vanvördigt om sig själv och osminkat om sin egen omgivning var dock tillåtligt. Catullus hade visat vägen på 60- och 50-talen och de stora författarna, före Propertius framträdande under triumvrtiden, skrev i hans anda.³¹ Kallimachos från Alexandria på 200-talet f.Kr. var den stora förebilden för Catullus och speciellt för Propertius. Det viktigaste var att man bemästrade versmåten och visade sin lärdom om de klassiska grekiska verken, något som Propertius visade med eftertryck i sin första bok, vilket mycket troligen förde honom in i Maecenas diktarkrets.³² Man kan därför med stor sannolikhet förmoda att det vardagliga livet runt Propertius inte glorifieras av honom, utan snarare skildras objektivt.

Däremot om man vill veta, om hur det var att leva i Rom under hans tid där, måste man inse att det är bara en begränsad kunskap man får. Dels var det oftast inte livet i allmänhet i Rom som Propertius ville skildra i sina dikter och dels måste man komma

---

28. Dixon, *Reading Roman women* s 32-33 29. Suetonius s 89

30. Wistrand, *Politik och litteratur I Antikens Rom* s 182 31. *ibid* s 73-74 32. Linders s 70,230

ihåg att han som riddare kom från överklassen och för det mesta umgicks människor av samma klass. Perspektivet blir därför utifrån de bildades och de rikas synvinkel. Att ge ut böcker var också dyrt och krävde tillgång på pengar och oftast stöd från rikare personer som t ex. Maecenas.³³ Nog kan man också räkna med påtryckningar av olika slag på författarna från de stödjande personerna då och då!

Dessutom var författaren av manligt kön och därför beskrivs livet och samhället i stor utsträckning utifrån ett manligt perspektiv. Detta är något att speciellt påminna sig om, då Propertius i hög grad skildrar kvinnor i sina dikter och man skulle kunna säga att han synes ge kvinnorna en röst. Dixon i *Reading Roman Women* säger dock att man måste uppmärksamma att elegin är en litterär genre i sig själv med speciella konventioner sedan flera århundraden tillbaka, där kvinnan skall beskrivas på ett speciellt sätt och att den riktar sig till en manlig överklasspublik, som förväntar sig ett visst förhållningsätt,³⁴ varför man kan förvänta sig att Propertius, angelägen om att lyckas och slå igenom som elegiförfattare åtminstone speciellt i bok 1 och troligen också i bok 2 är bunden av dessa konventioner. Den Cynthia, som beskrivs i bok 4(IV.7 och IV.8), skiljer sig mycket åt från den Cynthia som beskrivs i bok 1 och 2, något som säkert kan förklaras av att vid tidpunkten för bok 4:s skrivande han inte var så beroende av konventionerna längre, väl medveten som han var, att han var en etablerad författare.³⁵

Propertius redovisar således flitigt sina åsikter om mycket i det romerska samhället men såklart utifrån ett manligt överklassperspektiv och utifrån sina egna livsförhållanden. Det är dock viktigt att inse att åsikter och attityder ändras genom förändringar i samhället, egna upplevelser och genom en mognadsprocess under hela livet. Det kan också många gånger vara svårt att skilja på om attityderna är speciellt författarens eller den allmänna åsikten hos många.

3. KLASSAMHÄLLET

3.1 DE FRIA

*Cynthia non sequitur fasces nec curat honores,
semper amatorum ponderat una sinus (II.16. 11-12)*

(Cynthia söker sig inte till de som haft höga ämbeten och bryr sig inte om de med hög värdighet, hon värderar alltid enbart älskarnas bröstfickor)

---

33. Ingemark-Derding, *Liv och död i Antikens Rom* s 31 34. Dixon, s 32-33

35. Racette-Campell, *The construction of masculinity in Propertius* s 72-73

atque utinam Romae nemo esset dives, et ipse

straminea posset dux habitare casa! (II.16. 19-20)

(ack, ack om blott ingen i Rom vore rik och själva härskaren kunde bo i en stråhydda!)

Det har alltid funnits stora skillnader i det antika romerska samhället mellan de gynnade grupperna och de opriviligierade fria samt att slavarna och de romerska kvinnorna i stort sett saknat politiskt inflytande.³⁶ Dessa skillnader består såklart även under Propertius tid men med ovanstående rader anser författaren att hans tid har inträtt i en ny fas. Tydligt förklarar han att Rom i makthänseende har gått tillbaks till en tid, då det är en person, *dux* som härskar, liksom en gång Romulus gjorde som kung. Indirekt riktar han också kritik mot Augustus, som skaffat sig en påkostad bostad på Palatinen, samma kulle där Romulus hade sin stråhydda samt att han intill byggt upp ett ståtligt Apollontempel till den gud han själv ansåg sig vara son till.³⁷

Vidare påstår Propertius att det skett stora förändringar, när det gäller de som haft störst betydelse för samhället. Förut var det de, som innehaft statens förnämsta Ämbeten, *fasces* och de som utfört berömvärda handlingar och tillfört staten stor ära, *honores*, som var de mäktiga men att detta nu ändrats till de, som var rikast, till de som hade mest i bröstfickan, vilka nu hade fått störst inflytande. Han använder Cynthia som exempel på denna förändringens tid men samma tankegång dyker upp på fler ställen i böckerna.

I III.13. 49-50 skriver han

auro pulsa fides, auro venalia iura,

aurum lex sequitur, mox sine lege pudor .

(med guld stöts tilltron bort, med guld blir rätten en handelsvara, lagen hemsökes av guld, och utan lag kommer snart skammen)

Med guld köps rättvisa, lagar ändras och främst kommer den kanske viktigaste beståndsdel i samhället *fides* att försvinna, *fides* ett nyckelbegrepp med allt vad det står för av t ex. tilltro, pålitlighet, hederlighet, ärlighet, redlig karaktär, humanitet, säkerhet och trygghet. Propertius gillar inte denna utveckling utan han t.o.m. uttrycker en förhoppning att Ingen skulle vara rik, att man återigen levde som på den gamla goda tiden då Romulus var kung, då den fredliga landsbygdsungdomen levde lyckligt

---

36. Montgomery, s 250

37. Suetonius, 94

med förmögenheten i träd och skördar (III.13. 25-32). I samma dikt spår han- liksom en Cassandra i Troja- att det stolta Rom kommer att gå under genom sina stora rikedomar och lyx, medveten om att ingen kommer att tro det.

Speciellt kritisk är han till dem, som gett sig ut som soldater och ämbetsmän till de erövrade provinserna, för att de tar för sig av byte och dyrbarheter som förs hem till Rom. Vännen Postumus, som följt Augustus på fälttåget mot partherna och lämnat sin hustru Galla orolig hemma, får sina fiskar varma i början av III.12.

tantine ulla fuit spoliati gloria Parthi

(Fanns det månne något ärorikt med så mycket parthiskt krigsbyte)

Propertius frågar, om det månne fanns någon ära i att ta för sig av parthiskt byte och tillägger att om det finns någon gudomlig rättvisa, kommer de alla att gå under av girighet. Postumus anser han är lycklig, som har sin Galla, eftersom hon troget väntar hemma och inte bryr sig om gåvorna han har med sig, utan är nöjd med att slänga sig om halsen på honom för att han återvänt helskinnad hem. Även den trogna Arethusa i IV.3. 51-52 klagar över att mannen Lycotas är borta i krig och säger, att vad betyder det då, att hon nu med honom borta, glänser i puniska purpurtyger och blänkande ädelstenar på händerna.

Själv visar Propertius upp sin orolighet, när det gäller Cynthia, som enligt honom själv inte har något emot att ta emot gåvor och plocka av dyrbarheter från en pretor hemkommen från Illyrien och gå till sängs med honom i II.16.1 och II.16.9. Han beklagar sig även över att Cynthia vill ha mer av dessa exklusiva varor och ständigt ber honom att skaffa fram det hon önskar.(II.16. 17-18) Alla dessa dyrbarheter anser han fördärvar allas men främst kvinnornas moral. De kyska kan lätt kämpas ner, de nyrika stoltserar med sina krigsbyten inför alla och alla kräver de mer och mer och priset höjs lätt.

haec etiam clausas expugnant arma pudicas,

-----

matrona incedit census induta nepotum

et spolia opprobrii nostra per ora trahit

nulla est poscendi, nulla est reverentia dandi,

aut si qua est, pretio tollitur ipsa mora. (III.13. 9-14)

(dessa vapen betvingar de kyska som är instängda, ---- frun skrider fram klädd i slösarens förmögenhet och släpar på skammens krigsbyte inför våra blickar, det finns ingen respekt att förära, ingen att ge eller om det finns, höjer själva dröjsmålet priset)

Roten till livets onda, anser han, är pengarna och de gör så att vi alla går mot en förtidig död.

Ergo sollicitae tu causa, pecunia, vitae!

per te immaturum mortis adimus iter. (III.7. 1-2)

(alltså är du ,Pengar, orsaken till vårt bekymmer för livet, genom dig går vi vägen till en för tidig död)

Själv vill inte Propertius, trots att han tillhör överklassen, bli jämförd med dessa rika (II.24C.49) och menar i II.24C. 37-38 att han inte har några anor från en adlig släkt och att han inte är rik. Vidare påpekar han i II.34. 55-56

aspice me, cui parva domi fortuna relicta est,

nullus et antiquo Marte triumphus avi

(se på mig, åt vilken från hemmet lämnades en ringa förmögenhet och förfäderna inga triumfer i forna krigståg hade)

att den förmögenhet som lämnades till honom från hans hem var liten och att hans förfäder inte genom krig från förr deltog i segertåg.

Om det vanliga folket, de mindre bemedlade i Rom, får man inte veta så mycket i dikterna. Om lantlivets enkelhet och fattigdom finns det en del beskrivet i II.19 och i III.13, vilket behandlas senare i kapitel 6. Att det fanns prostituerade i Rom framgår av dikt II.23, där Propertius konstaterar att han har svårt att komma i kontakt med den kvinna som behärskar hans liv och säger att den kvinna behagar honom mer som går utan vakt på Sacra Via i solkiga skor och står villigt till förfogande. Själv drar han sig inte för att bjuda in två glädjeflickor till sin bostad på Esquilinen på ett kuttrasju för att skingra sina sorger och pröva på nya kärleksvarianter, då Cynthia är bortrest. (IV.8. 29-36) I II.24A säger han också att, när han inte har Cynthia, söker han sig till de som överallt är till salu.

quare ne tibi mirum me quaerare viles

(må det inte vara så underligt för dig att jag söker mig till de som överallt är till salu)

3.2 DE OFRIA

*Quid mirare, meam si versat femina vitam
et trahit addictum sub sua iura virum (III.11. 1-2)*

(Varför undrar du om den kvinnan styr mitt liv och för mig som en skuldsatt slav under hennes rättsliga befogenhet)

quinque tibi potui servire fideliter annos (III.24.23)
(Jag har kunnat tjäna fem år troget som slav åt dig)

Att vara ofri, att tjäna slav, var något som ganska ofta dyker upp i Propertius tankar på många ställen i de tre första böckerna, vilka utdragen ovan är exempel på.

Sitt förhållande med Cynthia såg han ju på som ett *servitium amoris*, att vara i slavtjänst hos kärleken och han varnar också sin vän, Gallus, för att närma sig Cynthia, för att han då smärtsamt kommer att få lära sig hur det är att påtvingas att vara slav.

*tum grave servitium nostrae cogere puellae
discere..... (1.5. 19-20)*

(då skall du smärtsamt tvingas lära dig min flickas slavtjänst)

Även om man var fri fanns möjligheten att bli slav. Den, som inte kunde betala sina skulder, kunde enligt III.11.2 av domstol bli dömd att bli skuldslav till sin fordringsägare. (*addictum virum*)³⁸

Att vara slav i Rom var alltså inte alltid så lätt. Risken att säljas var alltid stor. I dikt IV.8, där Propertius slav Lygdamus fixat till en fest i trädgården för sin herre med utsökt vin, rosor att strö ut samt musik från flöjt av en egyptier och taktklappande dvärg och där till inbjudit två glädjeflickor för sexuella lekar, allt för att Propertius ville hämnas Cynthias frånvaro och resa till ort utanför Rom, så slutar hela tillställningen med att Cynthia återvänder och tvingar Propertius att sälja sin slav genast.

Manliga slavar var dock bra att ha med sig som skydd, när man var ute i det nattligt oroliga Rom, vilket II.29A.1-2 och I.3.10 visar. I bägge dikterna är Propertius ute på natten berusad och på väg hemåt. I I.3 vägleds han av sina slavars facklor men i de andra finns inga slavar till hands och då överfalls han av en skara pojkar med facklor, pilar och bojor och förs till Cynthias hus på hennes beställning. Pojkarnas något hotfulla ord i diktens slut pekar på att det kunde vara farligt att vara ute på nätterna och vad som helst skulle kunna hända.

---

38. Ahlberg, s 16

"I nunc et noctes discite manere domi."

(gå nu och lär dig att stanna hemma på nätterna)

Slavar, om de var från andra länder, kunde enligt IV.5. 51-52 bl.a. säljas på torget och hade då speciella skyltar runt halsen med uppgifter om dem och kritade fötter samt fick hoppa och skutta omkring för att visa upp sin fysiska status. Hoppet om frigivning fanns dock alltid och i III.6.1-2 lovar Propertius slaven Lygdamus att han skall lyfta bort hans ok, om denne berättar för honom vad han vet, efter det att han besökt Cynthia efter ett gräl mellan henne och Propertius. Senare i samma dikt (41-42) lovar han, att om det sker en lycklig försoning mellan de grälände tack vare Lygdamus väl genomförda återbesök, att denne åtminstone för Propertius del blir frigiven. Man kan undra hur ofta man lovade runt och höll tunt!

I samma dikt (19-20) manar även Cynthia Lygdamus att berätta vad han vet, att säga sanningen och påpekar att även en slav, som skadar sanningen, kan straffas för mened. Skrivningen pekar på att slavar, genom sitt ambulerande som överlämnare av meddelande mellan olika personer, kunde få tillgång till mycket information och som Heyworth i sina kommentarer säger, så var slavar i lag, i motsats till de fria, förväntade att i första hand alltid ställa sig på sin herres sida och enbart berätta vad de visste under tortyr.³⁹ Vad denna tortyr kunde innebära omtalas i IV.7. 35-38, där Cynthia anklagar, som död, de två slavar Lygdamus och Nomas för att ha giftmördat henne med vin. Om de skulle torteras med glödande järnplåt respektive lerskärva, skulle de tvingas erkänna sina brott. Längre ner i samma dikt omtalas att slavinnan Lalage blivit upphängd i sitt hår av Propertius nya kvinna Chloris, bara för att hon vågat fråga om Cynthias namn.

I IV.7. 41-42 nämns en av slavinnornas viktigaste uppgifter i hushållet, nämligen att väva ull samt att det var husets härskarinnas uppgift att väga upp den dagliga mängd som de ofria skulle behandla varje dag- sitt *pensum*.⁴⁰ Strax efteråt i texten omnämns två andra slavgörömmål i ett hem, att amma och att passa upp matronan med spegeln vid de dagliga bestyren för att hon skulle se vacker och fräsch ut.

4. MAKTEN OCH MAKTENS ANGELÄGENHETER

I bok 1 lyser makten med sin frånvaro ända fram till slutet. I dikt 21 nämns att Caesars armé varit och stridit i Etrurien med följd av att ett flertal människor dött. I dikten efteråt preciseras platsen till Perusia i Umbrien. Belägringen av Perusia ägde rum år 41 f.Kr.⁴¹ Förödelsen av Etrurien dyker upp igen i första diktens rad 29 i bok 2. Dikten, som riktad till Maecenas, Propertius nye välgörare, är ett försvar till varför författaren inte vill skriva episka dikter om Caesar och andra krigshjältar, som Maecenas gärna skulle

---

39. Ahlberg, s 638, 40. Dixon, s 123 41. Björkeson, s 356

vilja att han gjorde. Propertius menar då att han skulle tvingas att dra in Maecenas, Caesars gode vän, i krigiska sammanhang, som inte skulle vara så smickrande för honom och Caesar och anger som exempel det ovan nämnda perusianska kriget, slaget vid Mutina (år 43 f.Kr.) Filippi (år 42 f.Kr.) sjödrabbningen vid Siciliens kust (år 36 f.Kr. mot Sextus Pompejus) och slaget vid Actium, år 31 f.Kr.)⁴² Alla dessa exempel handlade om de inbördeskrig, där romare kämpade mot romare under Octavianus triumvirala makttid, en tid som Propertius förknippade med oro, instabilitet och död, vilket uttrycks tydligt i II.15. 43-47.

*non ferrum crudele neque esset bellica navis,
nec nostra Actiacum verteret ossa mare,
nec totiens propriis circum oppugnata triumphis
lassa foret crines solvere Roma suos.*

(inte skulle svärdet och inte heller krigsfartyget vara grymt och inte de våras döda ben störtas i Actiums hav och inte skulle ett kringränt Rom häftigt bekämpad genom de så många segertågen i trötthet lösa upp sitt hår)

Att Propertius fortfarande inte helt sluter upp bakom Caesar märks i rad 25 i samma dikt, där han skriver *din* Caesar, dock med tillägget att så klart den store Caesar, skulle vara den förste han skulle skriva om, ifall han någon gång skulle skriva om episk hjältediktning Att Caesar är mäktig framgår även i II.7.5 och II.31.1 och tillsammans med det redan nämnda *dux* i II.16. 19-20 står det klart att Propertius anser att Augustus har konsoliderat sin makt strax innan boken publicerades. (troligen 25 f.Kr.) Att det blivit lugn och ordning samt att fred rådde i Rom utläses av rad 40-41 i samma dikt och att detta är helt och hållet Caesars förtjänst genom att han segrat vid slaget vid Actium. Raderna säger vidare att ett flertal av motståndarnas soldater dog där och att ledaren på grund av en skändlig passion under slaget tog till flykten för att sätta sig i säkerhet. Att lägga märke till att återigen nämns inte Antonius namn utan *cerne ducem*. Å andra sidan nämns inte heller för övrigt vid något tillfälle i böckerna Kleopatra vid namn.

Tonen mot Augustus är här annorlunda än i II.1. Den Propertius inte vill hylla får här välförtjänt ära. Att lova Augustus ära sker redan i II.10. Här nämns Augustus för första gången, vilket lär betyda att den tillkommit någon gång runt år 26 f.Kr. Här skriver han att han har lust att skriva om de krig och bedrifter som finns hos Augustus som framtida planer, som att bekriega partherna och ta hem de fanor Crassus förlorade i kriget på 50-talet f.Kr. och att fortsätta att erövra nya områden bortåt Indien och Arabien. Dock vill han inte skriva nu och i en senare dikt II.27.5-7 varnar han att detta att föra krig mot andra folk som parther och briter är farofyllda företag med risk för

---

42. Björkeson s 356-357

att många liv kan gå till spillo:

*seu pedibus Parthos sequimur seu classe Britannos,
et maris et terrae caeca pericla viae*

(vare sig vi följer efter parther till fots eller briter med flottan både till havs och till lands finns vägens osäkra faror)

Det planerade kriget mot partherna dyker återigen upp i bok 3:s fjärde dikt. Nu är dock inte bara Caesar mäktig utan upphöjs av Propertius till gud, *deus Caesar*, i rad 1. Han är helt säker på att Augustus kommer att återvända hem och då utökat Roms territorium, hämnat Crassus skamliga förlust av fälttecken, segerrik med mycket byte och göra ett stort triumftåg på Forums Sacra Via. Själv välkomnar han inte kriget (III.5. 47-48) och menar att han själv inte drivs av lust till byte av guld och möjligheten till för tidig död, utan att han håller sig till kärleken, denna fredens gud. *Pacis Amor deus est.*

Dikten ger oss också en inblick i det typiska för ett triumftåg, tåg som hölls ett flertal gånger under Augustus tid vid makten⁴³, vagnar med byten där hästarna ibland stannade upp när folkhopen skrek, vapnen tagna från de besegrade fienderna och de fångna ledarna samt att på skyltar kunde de entusiastiska åskådarna läsa namnen på de städer som intagits. Även II.1. 31-34 behandlar ett av Caesars triumftåg, ett av de han företog efter slaget vid Actium år 29 f.Kr.⁴⁴, där symboler för Egypten och Nilen med sina sju armar drogs fram med kungar bundna med kedjor av guld runt halsen samt tagna skeppsramar från fienden i Actium. Genom de personifierade floderna visade triumfatorn fram att han besegrat de olika länderna och dess folk och då Nilen låg vid Romarrikets utkant, kom den att representera Roms världsdominerande roll.⁴⁵ Detta visar Propertius tydligt i III.4. 3-4:

*magna, viri, merces: parat ultima terra triumphos;
Tigris et Euphrates sub tua iura fluent.*

(stort blir ert byte män; världens ände vinner dig triumfer; Tigris och Eufkrat kommer att flyta fram under din myndighet)

Något krig mot partherna blev det inte, utan IV.6. 79-84 berättar att Augustus fått dessa att gå med på ett fördrag och att Rom fått tillbaka de så efterlängtade fälttecknen, som Crassus en gång förlorat men kanske också att det senare skulle bli ett nytt krig, där kanske Augustus dottersöner med Agrippa, adopterade som hans söner år 17 f.Kr., skulle kunna erövra parthernas egna.⁴⁶

Att krig pågick i imperiets utkanter får vi veta i IV.3.77, där det sägs att Augustus kuvat ett folk sygambrenna, ett germanskt folk vid Rhenlandet, år 16 f.Kr. enligt Björkesson.⁴⁷ Att det var oroligt i såväl väster, norr och öster berättar Propertius i IV.3. 7-10. Briter och parther var farliga fiender.⁴⁸

---

43. Östenberg, *Staging the world's* 288 44. Björkesson, s 357 45. Östenberg, s 234

46. Björkesson s 413 47. *ibid* s 413 48. *ibid* s 408

Den krigshändelse, som behandlas utförligast hos Propertius, är slaget vid Actium och dess fortsättning i Egypten åren 31-30 f.Kr. III.11 och IV.6 tar upp dessa händelser och bägge är hyllningsdikter till Caesar Augustus och motståndarna är Egyptens drottning och en del av senatens medlemmar och Kleopatra beskrivs på ett mycket negativt sätt, säkert till Augustus behag, som t ex.

famulos inter femina trita suos och *scilicet incesti meretrix regina Canopi*.
(en kvinna ofta brukad bland sitt tjänstefolk, och naturligtvis horan den osedliga Kanopos drottning)

Enligt Propertius inleddes slaget med att den egyptiska flottan styrde mot och sedan intill den romerska med segel och roddare, fartygen försedda med skräckinjagade kentaurer i fören. Sida mot sida kastades spjut och sköts pilar och den romerska flottan fick överhand och Kleopatra vände sin båt och flydde iväg i riktning mot hemlandet och att hon där begick självmord med ormars hjälp. Att även Antonius tog sitt eget liv i Egypten nämns i III.9.56, det enda ställe i böckerna där Antonius faktiskt finns med. En del egyptiska fartyg togs och dess rammar fördes till Rom för att användas vid efterföljande triumftåg. (II.1.34) I slutet av III.11 uttrycker Propertius sin tacksamhet över det som Augustus gjort och att Rom knappast behöver frukta något i fort sättningen tack vare dennes välgärning.

vix timeat salvo Caesare Roma Iovem
(så länge Caesar lever må Rom knappast frukta Jupiter)

I III.9, en dikt tillägnad Maecenas, syns också ett exempel på den makt Augustus utövar (23-29), den makt han formellt även kunde utöva från 23 f.kr. När Propertius vill förklara, varför han vill fortsätta att skriva elegier och inte episk vers för Maecenas, tar han upp sin välgörare som exempel, då denne inte vill ta på sig några nya uppgifter i statens styrande för Augustus, utan endast leva i lugn och ro. Han säger då, att det är Caesar som ger möjlighet att utöva makt d v s att utse de som är ämbetsmän och att Maecenas, tack vare Caesar, tidigare haft makt att i Rom med vapen utdöma lagens straff. Detta var 29 f.Kr. efter slaget vid Actium, när Augustus var i Egypten.(se sid 10)

En som var villig att ta på sig uppdrag för statens räkning var däremot Marcellus, son till Augustus syster Octavia och gift med Augustus dotter Julia, år 23 f. Kr. Dock dog han senare samma år i närheten av den kända och nästan ökända semesterstaden Baiae i Campanien och dikt III.18 handlar om dennes död i sitt tjugonde levnadsår. I rad 12 kan man läsa att han tagits ömt om hand av Augustus, att han var av ädel börd och genom en moderlig hand – troligen avses Augustus – anordnat teaterspel inför fulla, segelöverspända läktare men att inför döden betydde allt detta ingenting, även om Propertius säger sig vara övertygad att Marcellus lämnat denna världen som en gud liksom en gång Julius Caesar. Man kan väl nog tänka sig att dikten framfördes första gången muntligt inför den sörjande familjen!

Att förändringarnas vindar börjat blåsa i Rom visar II.7 och II.31. I den första uttrycker Propertius sin lättnad att den stränga giftermålslagstiftningen, som Caesar Octavianus förslagit, blivit upphävd och att han då slipper att gifta sig. Om den ursprungliga lagen genomförts hade han troligen inte fått tillfälle att umgås fritt med sin Cynthia. Att lagen tillkommit för att fler barn skulle födas och det därigenom skulle bli fler soldater till Roms härar visar raderna 13 och 14, där Propertius frankt förklarar att han inte tänker sätta några barn, d v s framtida soldater, till världen.

*unde mihi patriis natos praebere triumphis?
nullus de nostro sanguine miles erit.*

(Varför skall jag erbjuda barn till fäderneslandets triumfer? Inga soldater kommer det att bli från mitt blod)

Att lagen som troligtvis kom år 28 f.Kr. inte kunde genomföras, berodde nog på att det blev stora demonstrationer och att Octavianus inte var helt säker på sin makt.⁴⁹ I modifierad form genomfördes lagen senare år 18 f. Kr.⁵⁰ Kärleken och här kärleken till Cynthia betyder mer än alla krig. Temat att krig är förkastligt och att ta hand om den man älskar, sin hustru, betydligt viktigare och det återkommer senare i andra dikter, som t.ex. III.12, där Propertius klandrar vännen Postumus för att han övergett sin Galla för ett krig med partherna och även i IV.3, där hustrun Arethusa lämnats orolig hemma av soldaten Lycotas.

En annan förändring i centrala Rom under tjugotalet var byggnadsverksamheten. Den märks hos Propertius i II.31, där det nyuppförda Apollontemplet står i centrum för handlingen. Templet var ett av de stora byggnadsprojekt, som färdigställdes under Propertius tid i Rom och en del av den försköning som Augustus och Agrippa planerade för imperiets centrum. (se sid 11) Propertius ger en beskrivning av templets utseende med sina marmorkolonner från norra Afrika med statyer mellan pelarna och själva Apollonstatyn med sin lyra samt ett altare med reliefer med konstfullt utsirade oxar. Caesar Octavianus invigde själv templet (år 28 f.Kr.)⁵¹ och det var även en hyllning till triumfen vid slaget vid Actium, som vanns genom Apollons beskydd, varför statyn kallades Phoebus Navalis. (IV.1.3)

Av böckernas texter för övrigt är det svårt att märka av den stora byggnadsivern. Björkeson påpekar i sina kommentarer dock att i samma IV.1 nämns Remus helgedom, som troligen är Quirinustemplet på Quirinalen, som byggts om och invigts år 16 f.Kr. samt Curian, senatens mötesplats, som restaurerats av Octavianus år 29 f.Kr. efter en brand.⁵²

---

49. Suetonius 34 Heyworth s 21 50. Björkeson s 357 51. ibid s 402

52. ibid s 403

5. RELATIONER

Även om Propertius skriver mycket om förhållandena i allmänhet i Rom och maktens utövande, går det inte att förneka att hans böcker till största delen handlar om relationer och då främst om relationen mellan män och kvinnor och kärleken dem emellan. Bok 1 skildrar till stor del Propertius och hans unga vänners sökande efter de första erfarenheterna av det motsatta könet med Cynthia som navet i hjulet (ex I.3) och i den sista boken är nästan ständigt närvarande det oundvikliga slutet, döden och tanken på döden, med minnet av de älskade spökligt svävande omkring i tankarna (ex IV.7 och IV.11).

Det speciella med Propertius är hans sätt att försöka sätta sig in i det motsatta könets sätt att tänka och inse att verkligheten kan ses på olika sätt, ibland diametralt motsatt och ge plats i dikterna åt dessa andra tankar dock med hans egna färgade glasögon delvis påsatta, många gånger enligt Racette-Campell långt bort från tidens dominerande tankar.⁵³ Cynthia är den som oftast talar till oss av förklarliga skäl, mer än någon annan kvinna under antiken. Nio tal håller hon och upptar 137 av bokens rader. Övriga kvinnor framträder i tal på 272 rader.⁵⁴ Den Cynthia, som författaren som jagperson framställer, behandlar honom ofta illa och bedrar honom och porträtteras som girig och som han själv framställer sig som nästan alltid trogen till, den låter han i nästa ögonblick framställa sig själv som kärleksfull, ömhetstörstande, utan materiella begär och ständigt trogen, anklagande poeten för att ständigt hoppa över skaklarna och att vara kärlekslös. Att dra säkra slutsatser om manlighet och kvinnlighet under 20- och 10-talen f.Kr. från detta kärleksförhållande är därför enligt mitt sätt att se en aning svårt. Det finns dock andra som gjort tappra försök (ex Wyke, *The Roman Mistress* 2002 och Racette-Campell, *The construction of Masculinity in Propertius* 2009). Propertius bjuder dock insikt i manlighet och kvinnlighet på andra platser i böckerna.

5.1 SYNEN PÅ MANNEN

hac ego nunc mirer si flagret nostra iuventus? (II.3A.33)

(må jag härvid nu förundras om vår ungdom häftigt brinner av åtrå)

sic primo iuvenes trepidant in amore feroces

dehinc domiti post haec aequa et iniqua ferunt. (II.3B.49-50)

(sålunda skälver först de oförskräckta unga i kärleksiver, efter detta finner de sig därefter tillrätta till varje pris)

Att man betraktade mannens ungdomstid annorlunda än den vuxnes, speciellt då det gäller kärlek och sexualitet, visar ovanstående citat. Cicero t.ex. bygger en stor del av sitt försvarstal i *Pro Caelio* på att man måste tillåta den unge mannen rasa ut och att utforska sin sexualitet med villiga kvinnor och även prostituerade (39-43, 48).

---

53. Racette-Campell, s 101-102 54. ibid s 64

Propertius för sin egen del berättar i III.15. 3-7 att han lärde känna kärlekens väg under många nätter, efter att ha lagt av sig pojkdiräkten, genom den i saken kunnige Lycinna, som av den efterföljande mytens text mycket troligt var slavinna.

*ut mihi praetexti pudor est sublatu amictus
et data libertas noscere amoris iter.
illa rudes animos per noctes conscia primas
imbuit, heu nullis capta Lycinna datis!*

(då lade jag bort pojkkårens klädnad och blygsel och gavs friheten att lära känna kärlekens väg. Under de första oerfarna ungdomsåren lärde hon ut, ack och inga gåvor, under nätterna, den erfarna och tjusiga Lycinna)

När således ungdomsårens skälvande kärleksiver tar slut, kommer den vuxne att vara tämjd och därefter leva ett liv i förnöjsamhet anser Propertius såväl som Cicero och troligen även män allmänhet i dåtidens Rom.

Denna kärleksiver, jakten efter kärlekserfarenheter, skymtar även fram i bok 1 i umgänget mellan Propertius och hans vänner. Gallus är t.ex. en rival till Propertius om Cynthia i I.5 och i I.10 är författaren vittne till en kärleksnatt med samma Gallus och en annan flicka samt att i I.13 är han orolig att Gallus rykte som förförare växer och att han där vid kanske råkar ut för någons hämnd. Även vännen Bassus i I.4 framstår som en person som jagar flickor och även honom varnar Propertius för att Cynthia kan sprida rykten och förtal och att följden kan bli att Bassus stängs ute från andra flickors dörrar. Propertius själv har inte i bok 1 samma attityd som sina vänner. För honom är Cynthia allt och att vara henne trogen nu och för evigt bedyrar han på flera ställen.

I *Pro Caelio* tar Cicero upp fler sätt att vara på som ung, förutom att ägna sig åt kärleksutsvävelser bl. a festandet. Festandet finns även hos Propertius, som t.ex. i I.14.1-4. Att det nog kunde bli ett rejält festande framgår av både I.3. 9-10 och II.29A. 1-2, där det beskrivs att författaren är på väg hem i ett mycket onyktert tillstånd. Fyllefestande är ingen modern företeelse!

Av den unge i överklassen förväntades även, att han skulle, som i ett led i sin utbildning, ge sig utomlands antingen för att direkt studera vid någon känd studieort eller att göra tjänst i underordnad position hos en provinsämbetsman men även ibland bara att följa med som sällskap.⁵⁵Caelius i *Pro Caelio* t.ex. for till Afrika för arbete (73) och Catullus till Bithynien som sällskap(46). Propertius erbjuds av sin vän Tullus att följa med till Jonien i Asien men sin vana trogen anser han att det viktigare att stanna hemma för sin kärleks skull och att Cynthia inte skulle gilla att han gav sig av. Han menar att lära känna det lärda Athen och titta på gamla skatter i Asien är kanske inte så mycket för honom jämfört med att odla kärleken till Cynthia. Tullus dyker sedan upp i III.22,

---

55. Ingemark-Gerding, *Liv och död i Antikens Rom* s 122

där Propertius anser att han varit borta från Rom alldeles för länge och att han bör komma hem och säger där vid att vad än av underbart som finns i världen, mäter inget av det sig med allt det underbara som finns i Rom och ger några exempel på det(7-14) samt pekar på att Rom står för en speciell rättrogenhet och att det är denna rättrogenhet och måttfullhet efter segrar i krig och inte vapnen i sig och själva kriget som gjort Rom stort och mäktigt.

*nam quantum ferro, tantum pietate potentes
stamus: vitrices temperat ira manus*

(ty vi står mäktiga lika mycket genom svärdet som genom rättrådigheten: vreden gör händernas segrar måttfulla)

och slutar med att Tullus bör komma hem till Rom och till de vackraste platserna som finns i världen och söka äran värdig sin ätt hemma i Rom.

För den vuxne mannen tillhörande överklassen var det viktigaste enligt Raclette-Campell vid den tid då Propertius kom till Rom, att mannen förväntades vara aktiv i politiska och militära angelägenheter och att upprätthålla sin familjs och släkts ära i det offentliga livet genom sin ambition att förbättra förhållandena i sitt hushåll samt få lydnad av både fria och ofria familjemedlemmar men hon skriver också att tiden som följde årtiondena därefter kännetecknades av en långsam förändring i dessa avseenden genom Augustus allt stadigare grepp om makten.⁵⁶

Hur ställer sig då Propertius till dessa förväntningar på mannen och då på honom själv som en del av överklassen? Kort sagt kan man säga att han en käring mot strömmen. Hans attityder och värderingar går i helt motsatt riktning. Deltagande i det politiska livet avstår han ifrån och säger i IV.1. 133-134 att Apollon förbjudit honom att ge sig ut på Forum och i stället ägna sig helt åt att dikta. Han är inte född till ära och beröm och inte lämplig för krigstjänst. Den enda krigstjänst han kan tänka sig är *militia amoris*, att vara soldat i kärlekens krigstjänst och att njuta en ärofull död för kärlekens skull (II.1. 47-48) Att bilda familj och sätta barn till världen är honom helt främmande. I II.7 säger han att han hellre förlorar huvudet med det liv han lever än att han förstör livet för en brud,

*nam citius paterer caput hoc discedere collo,
quam posse nuptae perdere more faces*

(ty hellre föredrar jag att skilja huvudet från denna hals, än att jag skulle kunna genom mitt sätt att leva fördärva en bruds glöd)

och att han inte tänker skaffa kommande soldater till framtidens triumftåg samt att kärleken till Cynthia betyder mer än att förse fosterlandet med nytt blod. (II.7. 13-14, 19-20) Fastän, påstår han, att Cynthia alltid är hans älskarinna, så betraktar han henne ändå som sin hustru och ingen annan kvinna kan förföra honom. Dock efter Cynthias död lever han ihop med Chloris, mycket troligt i ett äktenskap(IV.7.72) men det kan ju bero på den för riddarna nästan tvingande äktenskapslag som Augustus genomförde år 18 f.Kr.⁵⁷

56, Raclette-Campell s 9-10 57. Björkeson. s 362

5.2 SYNEN PÅ KVINNAN

Propertius sista dikt IV.11 om Cornelia, halvsystem med Augustus dotter Julia⁵⁸, barn till Cornelius Scipio från en historiskt berömd familj och maka till Lucius Aemilius Paulus, konsul år 34 f.Kr. och censor år 22 f.Kr.⁵⁹, ger oss en utmärkt insikt hur synen på en *matrona*, en överklasskvinna, var. Propertius låter henne som ande hålla sitt eget gravtal till den sörjande maken och familjen. I talet bedyrar hon att hon alltid varit trogen sin man

in lapide hoc uni nupta fuisse legar

(på denna sten skall läsas att hon varit brud för en enda)

och alltid följt de normer och lagar som samhället haft och varit ett gott föredöme för hela sin familj. Släktens lagar och traditioner har hon levt efter och hedrat sin moder samt säkrat ättens fortlevnad genom att ha fått barn.

nec mea de sterili facta rapina domo.

(och inte blev jag borttagen från hemmet ofruktbar)

Barnen har hon tagit ömt hand om och tröstat vid behov, så väl att hon nu vid sin död kunnat förnimma att de vördat hennes likbål, ett likbål prisat av alla.

Den trogna hustrun var således ett ideal inom överklassen. Dikterna III.12 och IV.3 visar även detta. I III.12 är det Galla som Propertius hyllar för sin kyskhet, trots att maken/vännen Postumus gett sig iväg på krigskampanj i öster och han påpekar att Rom är en farlig stad med sitt utsvävande liv. Vad än Postumus gör kommer Galla att glömma det och falla om halsen på honom väl kommen hem. Även Arethusa i IV.3 tecknas som en trogen krigarhustru men hon däremot kommer endast att ta emot mannen Lycotas, om han varit i sin tur trogen mot henne. Det som är intressant med Arethusa är att hon visar ett öppet intresse för erotik, vilket en överklasskvinna i allmänhet inte skulle ha funnit lämpligt, något som gör att man kan misstänka att hon inte är någon riktig *matrona*⁶⁰ eller så är det formulerat just för att passa in den tänkta situationen, dikten skriven som ett brev, tänkt att läsas enbart av den mottagande mannen.

Propertius anser denna kyskhet beundransvärd, speciellt eftersom så många andra kvinnor ger sig ut på Roms gator och säljer sig själva.(II.32. 41-51) ”Att plocka ner stjärnorna är lättare än att få kvinnor att avstå från att synda och att vilja dygdens liv finns knappast längre”. Samtidigt anser han i samma dikt att Rom skulle vara en mycket lyckligare stad om kvinnorna trotsade tidens rådande seder och fick leva ett fritt liv och bestämma över sig själva. I III.14 lägger han ut sin tankegång ytterligare med att jämföra Spartas sätt att uppfostra och se på kvinnors sätt att leva med romarnas och där vid anser han att romarna borde ta efter deras normer.

---

58. Björkeson, s 362 59. ibid s 148 60. Poliakoff, *The weapons of love and war* s 94

*nec timor aut ulla est clausae tutela puellae
nec gravis austeri poena cavenda viri.
nullo praemisso de rebus tute loquaris
ipse tuis: longae nulla repulsa morae.*

(Och inte finns det fruktan eller instängda flickor under någons beskydd och inte en sträng mans hårda straff att akta sig för. Du må prata tryggt om personliga angelägenheter med henne själv, utan att ha skickat bud i förväg: inga nej tar lång tid att få)

Genom sina idrottsliga övningar i allahanda sporter är de inte rädda för någonting och stängs inte in i skydd av stränga förmyndare och bekymrar sig inte för stränga straff samt för sin egen talan och vill de inte ha med en att göra, får man reda på det utan dröjsmål.

Att det fanns öppen och tillåten prostitution i Rom framgår på flera ställen i böckerna. Sacra Via som leder fram till Forum Romanum anges som en plats, där man kunde köpa det mesta av glitter och glans (II.24 B.11-14) men även sex.(II.23.15) Av IV.5. framgår det även att det fanns kopplerskor, som bistod de prostituerade för att få fram kunder men även för att försöka plocka sexköpare på så mycket pengar som möjligt, väl medvetna om att ungdomens och skönhetsens tid inte varade så hemskt länge.

*dum vernat sanguis, dum rugis integer annus
utere, ne quid cras libet ab ore dies! (59-60)*

(medan blodet är friskt som våren, utnyttja åldern medan den är orörd av rynkor, för att inte det som behagar idag imorgon har flytt från ditt ansikte.)

Propertius själv tar avstånd från Acanthis, kopplerskan och önskar henne allt ont förespråkande att hon förstört hans kärleksförhållande med Cynthia.

Att det var svårt att få kontakt med kvinnor, speciellt då unga ogifta, framgår dels av stycket där de prostituerade går utan vakt på Sacra Via, vilket betyder att många tydligen hade beskydd av något slag med sig och dels av att i III.14. 29-30 beskrivs att flickorna hade en väldig skara runt omkring sig, medförande problem att komma nära dem.

*at nostra ingenti vadit circumdata turba,
nec digitum angusta est inseruisse via.*

(men en omgivande väldig skara går omkring de våra, och inte går det att sticka in ett finger i det trånga rummet.)

Samtidigt framkommer det tydligt på flera ställen, att kvinnorna också var ute för att synas och visa upp sig, försedda med konstfulla frisyrier, välsminkade, ibland efter utländskt manér och iförda dyrbara och konstfulla kläder. (I.2. 1-6, II.18.13, III.14.27) Propertius gillade inte alls detta, utan ansåg att kvinnan skulle vara som hon är skapt, utan förkonstling och flärd och ej ta efter främmande sätt att vara och klä sig.(I.2. 5-8) Lättast att få kontakt tycktes det vara på teatrarna, speciellt om man råkade sitta bredvid någon(II.22A. 4-10), vilket ju även Ovidius bekräftar i *Ars Amatoria* några år-

tionden senare.(89-100)

Frågan kommer då till hur man skall se på Cynthia. Propertius skildrar henne, främst genom hennes egen utsaga, som en sorts matrona, den trogna äskarinnan/hustrun lojal mot honom med eget hus, portvakt och slavar som passar upp henne, arbetande på dagens pensum vid spinnrockarna(III:6) samt som en sorts oberoende lyxprostituerad kurtisan förväntande sig gåvor av männen, erbjudande sina tjänster på sina egna villkor, den typ av kvinna som vi även känner till från Catullus Lesbia och Clodia i Ciceros rättegångstal i *Pro Caelio*.⁶¹

Det finns forskare som anser att Cynthia helt är en litterär konstruktion och aldrig funnits som en historisk person, eftersom hon i sig förenar två helt oförenliga personer och att Propertius skapat henne för sina egna syften skull.⁶² De flesta forskarna anser dock att Cynthia funnits men att Propertius i elegins tjänst och för sin egen framgångs möjligheter anpassat henne efter tidens behov. Själv är jag böjd att hålla med Peter Fransson att Propertius bygger sin framställning på egna erfarenheter och tagit ut svängarna utefter tidens poetiska ideal.⁶³ Holcombe menar också att skriva om en icke existerande person med Cynthias charm, skulle inbjuda till åtlöje hos en överklass som förväntade sig att få läsa om någonting, som angick deras egna liv och attityder⁶⁴. Caelius i *Pro Caelio* skulle säkert även aldrig ha blivit frikänd av juryn, om männen där inte ansett, att det mesta av det Cicero framförde om Clodia, inte stämde med verkligheten.

Att Propertius själv ansåg att han tog ut svängarna i de två första böckerna säger han i III.11.7

ista ego praeterita iactavi verba iuventa:
(tidigare när jag var ung slösade jag med de där orden)

att han tidigare i livet som ung kanske slösade med orden, *iactavi* innefattande att han lade till både det ena och det andra, framhållande sig själv på ett skrytsamt sätt samt att han nog inte var så sanningsenlig alltid.

5.3 ÄKTENSKAP OCH BARN

omnis amor magnus, sed aperto in coniuge maior (IV.3.49)
(All kärlek innebär något stort men den som kan visas öppet i ett äktenskap är större)

Det finns något storslaget i all slags kärlek men den kärlek som kan visas öppet i ett äktenskap är att föredra. Man kan undra om orden, Propertius lägger i Arethusas mun, är den för situationen passande, kanske hans egna efter sitt förhållande med Cynthia,

---

61..Holcombe, s 3 62. Wyke, *The Roman mistress* s 30

63. Fransson, *Mellan hopp och fasa* s 7 64. Holcombe, s 465

framväxta av erfarenhet och mognad eller kanske placerade där med tanke på Augustus nya lagstiftning år 18 f.Kr.⁶⁵ Raden stämmer i alla fall dåligt in med den syn Propertius uppvisat tidigare om äktenskapet i II.7, där han själv inte kan tänka sig att gifta sig och inte heller skaffa sig barn. Att det för Arethusa var förmånligt att vara gift, var ju klart ifall mannen, soldaten Lycotas, skulle dö under strid. James med flera andra har framfört att det är mycket i dikten som pekar på att Arethusa inte är en medborgarhustru, utan en kurtisan med ett exklusivt giftermålskontrakt med en man under en avgränsad krigstjänstgöring.⁶⁶ Det var vanligt att man vid äktenskapets ingående skrev speciella kontrakt men inte helt nödvändigt rent lagligt sätt.⁶⁷

Om detta kontrakt skriver Propertius i III:20, då han är på förförelsestråt med en ny flicka.

*foedera sunt ponenda prius signandaque iura
et scribenda mihi lex in amore novo.*(III.20 15-16)

(vi bör utställa en förbindelse först och fastställa ett avtal och jag bör skriva ett kontrakt på vår nya kärlek)

Propertius framhåller, att innan paret går till sängs bör de skriva ett rättsligt kontrakt som ett tecken på deras trohet i framtiden

contineant nobis omnia prima fidem (24).

(Dessa första lyckönskningar må vidmakthålla vår trohet)

Av texten framgår det att avtalen försågs med någon slags sigill som pant och att man ingick en edlig förbindelse vid ett altare. Denna ed svors vid föräldrarnas ben och aska vid ett hemaltare enligt II.20. 15-17.

Att ha fina anor var viktigt för överklassen vid giftermål och för många var det ett sätt att skapa politiska allianser, varvid föräldrarna ofta kom med förslag till lämpliga giftermålskandidater. Det viktiga i äktenskapet var inte kärleken utan att sätta barn till världen⁶⁸. Cornelia i IV.11 visar detta i sitt egna begravningstal till maken Paulus. I rad 29-32 pekar hon på att hon själv är av berömd släkt liksom i rad 65-66 att hennes bror varit ämbetsman två gånger, ena gången konsul, den högsta ämbetsmannabefattningen men även att maken i rad 67 varit censor, vilket man inte kunde bli om man inte först hade varit konsul. Hon påpekar även att hon säkrat släktens fortlevnad genom att föda två barn. Inte någon gång i hela talet nämner hon något om kärlek till mannen.

Hemgift kunde ges till mannen(IV.4.56, IV.7.48) men var frivillig och skulle vid skilsmässa eller död återbetalas⁶⁹. Innan bröllopet kläddes bruden i en speciell dräkt och en bindel fästes runt håret.(IV.3.15, IV.11. 33-34). Senare gick ett bröllopståg till mannens hem med facklor i spetsen och under sång till guden Hymens ära.(IV.4.61)

---

65. Björkeson s 362 66. James, camws.org .....3A3James.pdf. 67. Ingemark m.fl., s 44-45

68. Ingemark m.fl., s 43-46

69. ibid s 44-45

Hemkommen möttes bruden av en fackla och en skål vatten⁷⁰ och vattnet stänktes på bruden (IV.3.15). Dagen avslutades i den äkta bädden. (IV.4.62) Avsikten med äktenskapet var ju barn och fruktsamma mödrar kunde bära en speciell dräkt. (IV.11. 61-62) Barnen skulle tas omhand främst av modern och skulle någon av makarna dö, borde den efterlevande snart gifta om sig. (IV.11. 85-86) När barnen fötts förväntades i en välbärgad familj att en amma skulle ta hand om barnen. Arethusa i IV.3. 41-42 sitter och väntar tillsammans med amman att vintern skall ta slut och att Lycotas skall komma hem och göra henne med barn. I IV.7. 73-74 ber Cynthia Propertius i drömmen att han skall se till att hennes egen gamla amma inte skall få uppleva några sista besvärliga år. Att den kvinnliga kroppen förändrades i och med amningen visar Propertius i II.15. 21-22, där han är glad att flickan vid hans sida inte har hängbröst. Barn fick vid födelsen en amulett, *bulla*, att fästas vid halsen och denna togs av när det nådde vuxen ålder, då även den speciella dräkt barn hade byttes till en vuxenklädning. (IV.1. 131-132) När föräldrarna blev gamla förväntades barnen ta ansvar för de gamla och att de vid de gamlas död skulle vara närvarande vid begravningen. (IV.11. 71-72, IV.11. 95-98)

5.4 NÄR DÖDEN SKILJER ÅT

*sic nobis, qui nunc magnum speramus amantes,
forsitan includet crastina fata dies. (II.15.53-54)*

(så för oss älskande som nu hoppas mycket, kanske nästa dag kommer att sluta med undergång)

*at vos incertam, mortales, funeris horam
quaeritis, et qua sit mors aditura via:
quaeritis et caelo, Phoenicum inventa, serano
quae sit stella homini commoda quaeque mala.
seu pedibus Parthos sequimur seu classe Britannos,
et maris et terrae caeca pericla viae :
rursus et obiectum flemus caput esse tumultu,
cum Mavors dubias miscet utrimque manus;
praeterea domibus flammam domibusque ruinas,
neu subeant labris pocula nigra tuis. (II.27.1-9)*

(men ni dödliga, ni söker veta begravningens osäkra timme och vilken väg döden ämnar närma sig och ni söker på den klara himlen med feniciernas upptäckter vilken för människan den lämpliga stjärnan är och den dåliga. Vare sig vi följer efter parther till fots eller briter med flottan både till havs eller till lands finns vägens osäkra faror: och återigen begråter vi livet genom att kastas in i ett plötsligt krigsutbrott, när Mars för samman de båda härarna till oviss våldsamhet, vidare en eldsvåda i husen eller ras och inte heller de lömska giftbägarna som smyger sig på dina läppar)

70. Ingemark m.fl. s 49

Döden och den efterföljande begravningen är ett tema för Propertius igenom alla hans böcker med start från I.6. 27-28 och I.7. 23-24 till allra sista dikten IV.11 med Cornelias begravningstal. Döden finns alltid närvarande som alternativ, något som enligt första citatet ovan ständigt kanske hör morgondagen till. Vi dödliga undrar jämt, när det kanske kan ske och hur. Propertius nämner här i nästa citat att krig, krig mot andra folk som t.ex. parther och briter eller inbördeskrig som mycket troliga dödsorsaker, vilket återigen visar hans mycket negativa inställning till krig men säger även att när som helst i din vardag kan en eldsvåda bryta ut i ditt hus eller helt enkelt bara huset rasar över dig, de sista alternativen belysande att livet i Rom kunde vara mycket farligt. Har du fiender är det lätt att du förgiftas. Brand och ras från höga hyreshus var vanliga i Rom och något som Augustus försökte förbättra genom sina säkerhetsreformer och genom en ny distriktsindelning av Rom.(se sid 11)

Tanken på den framtida begravningen dyker upp för första gången i I.17. 11-12 och 19-24. Där framgår det att poeten förväntar sig att hans kropp skall läggas på ett likbål och allt bränna ner till endast några benknotor och aska finns kvar och att sedan resterna skall läggas i jorden. Cynthia hoppas han skall offra sitt hår vid antändningen av bålet, vidare att hon faller tårar och när allt är klart högt ropar hans namn, för att sedan deponera askan i en grop mellan planterade rosor. Därefter skall en sten resas som en gravvård.

I II.13 blir Propertius mer utförlig om sin begravning och ger instruktioner till Cynthia att den skall vara mycket enkel, en plebejisk, med endast hans tre böcker i liktåget och att Cynthia skall vara där klösande sitt blottade bröst, ständigt klagande ropa hans namn och att trycka en sista kyss på hans iskalla läppar, medan från en liten parfymbägare av onyx ges parfym från Syrien som offergåva. Askan läggs sedan i en liten gravurna av bränd lera och på stenen skrivs två enkla rader

-----"QUI NUNC IACET HORRIDA PULVIS ,
UNIUS HIC QUONDAM SERVUS AMORIS ERAT".

(Den som här nu ligger som iskall aska var en gång en kärleksslav till en enda.)

Av texten framgår det att det fanns olika sätt att begrava folk. Den plebejiska betyder en begravning för vanligt folk, en enklare, då i motsats till en patricierbegravning, en mer påkostad begravning för överklassens familjer. Propertius ger några ögonblicksbilder, om vad som kan hända vid en riktigt fattig persons begravning, vid Cynthias begravning i IV.7 och likaså Achanthis, kopplerskans i IV.5. Acanthis, som han ju önskat allt ont, får representera hur det skulle kunna vara, när förhållandena inte var så gynnsamma. I liktåget går det knappast några människor alls, nästan bara den döendes hund. Mithran, bindeln som lindades runt den dödes hjässa, var några smutsiga tygstycken snabbt hoprafsade från någon annan och urnan, som askan lades i, sprucken och på gravhögen planterades inget träd, utan där var det mycket troligt att ett vildfikonträd skulle sätta sig av sig självt förstörande graven.⁷¹ På graven slängde sedan folk som gick förbi skrovliga stenar av avsky. Av IV.7. 33-34 framgår det att det var

---

71. Hutchinson, *Propertius Elegies* 4 s 152

vanligt att lägga blommor på graven och att försona sig på gravplatsen genom att bräcka en askurna i bitar. Fattigmansbegravningen förknippades ofta med tegelpannor, då man tidigare dels täckt kroppen med sådana och att man vid graven lagt en tegelpanna med inskription av namn och ålder som markör för graven.⁷² I IV.7.26 märks detta genom att Cynthias huvud ligger på likbåren på en sprucken tegelpanna där vid markerande standarden på begravningen.

Hur en överklassbegravning kunde gå till skildrar Propertius främst i II.13. Ett långt liktåg gick igenom staden till den av stadens portar(IV.7.29), utanför vilken staden hade sitt begravningsområde. Roms stora begravningsområde låg på vägen söderut, via Appia⁷³ och för de familjer, som ville att den dödes gravplats och eventuella monument skulle synas, försökte man få en väl synlig plats nära vägen. Propertius för sin del ville ha sin gravplats på en oansenlig plats(II.13.33) och inte vid en stor väg där mycket folk strömmade förbi.(III.16. 26-29) I begravningsföljet skulle bäras bilder, byster eller vaxmasker av den döde(II.13A) burna helst av personer i tidstypiska kläder symboliserande att fäderna hämtade den döde⁷⁴ och gråterskor klagande och jämrade sig högt utropandes den dödes namn samtidigt som de klöste sig på armar och bröst (II.13. 27-28) Liktåget var klädda i speciella svarta sorgetogor och gick med huvudena nerböjda.(IV.7.28)

Vid kremeringsplatsen hade ett likbål av trä staplats och dit fördes likbåren, som kunde vara fint utsmyckad, t ex på attaliskt sätt med guldbrokader(II.13.22)⁷⁵, där kroppen vilade med huvudet på ett speciellt stöd, ibland med dyra elfenbensinläggningar för de riktigt rika(II.13. 21) eller då på en tegelpanna enligt tidigare för de fattiga. På kroppen stänktes parfym eller olja(II.13.30) och vid antändningen av bålet med en fackla blåste någon i en sorgetrumpet (IV.7.9) och helst skulle man märka väldoften från bålet topp.(IV.7.32) Gåvorna man hade med sig lade man bredvid liket eller i själva bålet och de fick brinna tillsammans med den döde.(II.11. 3-4) En vakt kunde tillsättas vid graven för att ingen skulle komma och leta efter eventuella användbara rester.(III.16.24 och IV.7.25) Vakten kunde även få uppgift att låta en sorgeton skalla från en kluven herdeflöjt. Benresterna och askan lades i en urna och begravdes sedan i en grav, som kunde se olika ut beroende på hur mycket pengar familjen ville spendera och någon form av monument uppfördes, likaså beroende på vilja, behov och pengatillgång.⁷⁶ Man förväntade sig att barnen skulle delta i begravningen och efteråt borde släktingar och vänner besöka och sköta graven samt ha den döde i åminnelse.

---

72. Ingemark m.fl. s 194 73. ibid s 202 74. Ahlberg s 409

75. Björkeson s 365 76. Ingemark m. fl. s 199-200

tu tamen amisso non numquam flebis amico:

fas est praeteritos semper amare viros. (II.13. 51-52)

(likväl skall du alltid begråta en förlorad vän: det är alltid rätt att älska människor som levde förr)

Kransar kunde läggas ut och väldoftande oljor medföras och placeras vid graven.(III.16. 23-24) Ett begravningssträd, helst ett lagerträd borde planteras vid graven(II.13. 33-34) och vilda växter, som t.ex. murgröna rensas bort.

Intressant i detta sammanhang är att Propertius i III.13. 15-22 tar upp en hinduisk begravning av män och nämner att det finns en lag där borta i Östern som tillåter änkebränning och att änkorna tävlar om att få bli den som dör tillsammans med mannen på bålet.

Efter döden trodde man i allmänhet att en färd över floden Styx väntade och ett liv i underjorden, ej så speciellt behagligt, med ett fåtal förunnade att få komma till Elysiums lyckliga fält.(IV.7. 55-60) För många var det dock eftertraktansvärt att leva kvar i de kommande släkternas tankar och helst att bli för evigt ihågkommen enligt devisen att så länge någon kommer ihåg en är man inte riktigt död.⁷⁷ Att resa en sten eller bygga ett monument med inskrifter om ens liv dyker upp på flera ställen hos Propertius och drömmen om ett evigt liv genom sin författarkonst syns tydligt i både III.1 och i III.2.

meque inter seros laudabit Roma nepotes:

illum post cineres auguror ipse diem.

ne mea contempto lapis indicet ossa sepulcro,

provisum est Lycio vota probante deo.⁷⁸ (III.1. 35-38)

(jag kommer bland senare tids ättlingar i Rom att prisas: den dagen förutspår jag är bestämd till efter min gravsättning. Stenen över mina ben skall kungöra att det inte är en ringaktad grav, löftet ombesörjes av den bekräftande Lykiska guden)

Propertius spår här, att han kommer att prisas bland Roms efterkommande efter det att hans kropp blivit aska och att gravstenen över hans benrester kommer att antyda, att det inte är någon som är ringaktad som ligger där och att det är hans diktkonst som kommer att visa det.

I III.2. 25-26 skriver han att flickorna i Rom dyrkar hans sånger nu och att Cynthia kan prisa sig lycklig över att ha blivit berömd genom hans bok och menar att pyramider och Mausollos ståtliga grav, exempel på antikens sju underverk, till sist kommer att lyda under förgängelsens lag men att hans namn inte kommer att drabbas av döden.

at non ingenio quaesitum nomen ab aevo

excidet: ingenio stat sine morte decus

(men genom snillet det vann kommer namnet i obegränsad tid inte att råka i glömska: genom sin begåvning står äran kvar utan att dö)

---

⁷⁷ Ingemark m.fl. s 188   ⁷⁸ Björkeson s 382   Apollon hade ett orakeltempel vid helgedomen i Lykien

nec forma aeternum aut cuiquam est fortuna perennis:

longius aut propius mors sua quemque manet, (II.28C.57-58)

(och utseendet varar inte för evigt eller lyckan är inte något som är beständigt: den egna döden väntar för var och en förr eller senare)

Döden väntar oss alla förr eller senare och lyckan och skönheten består inte för evigt. Genom större delen av böckerna förväntar sig Propertius att döden nog kommer till honom tidigare än de flesta och att bli gammal och vara nära döden ser han i allmänhet inte som något eftertraktansvärt. Då blir man rynkig och får veck i ansiktet (II.18A.6) och kroppen blir böjd (II.18A.20), håret vitt (III.5.24) och speciellt de kvinnor som varit vackra måste räkna med att bli försmådda, lida hån och utsättas för sådant som de gjort andra tidigare i livet. (III.24. 35-36). Som gammal blir man konservativ och moraliskt fördömande mot de ungas sätt att vara och att leva för stunden. (II.30. 13-15) Men dock, om Propertius av ålder skulle bli oförmögen att ägna sig åt kärlekskonsten, skulle han kunna tänka sig att ägna sig åt att utforska naturen lagar och under. (III.5. 23-28)

Om man nu blev gammal, var förhoppningen hos överklassen, att de gamla skulle tas om hand av sina barn och att dessa skulle hos föräldrarna iaktta deras nalkande ålderdom och se till att inga mödor sparades för deras omsorg. (IV.11. 93-96)

6. ARBETE OCH FRITID

Tu licet abiectus Tiberina molliter unda

Lesbia Mentoreo vina bibas opere,

et modo tam celeres mireris currere lintres

et modo tam tardas funibus ire rates

et nemus omne satas intendat vertice silvas,(I.14.1-5)

(det behagar dig att vällustigt ligga utsträckt intill Tiberns böljor och vara sysselsatt med att dricka lesbiskt vin ur mentorisk pokal och än förundras du över att så snabba roddbåtar skynda förbi och än så långsamma flottor flyta fram med rep och att planteringarna sträcker sina planterade träd helt och hållet mot höjden,)

Detta lilla citat sammanfattar på ett enkelt sätt förhållandet mellan arbete och fritid för överklassen i Rom. Arbetade gjorde de andra och själv njöt man av det goda livet, i att få ligga i en av de anlagda parkerna vid Tiberns strand behagligt utslängd på marken drickande gott vin från den grekiska ön Lesbos, känt för sina förnäma vinodlingar⁷⁹ och titta på hur olika sorters båtar fraktade upp de produkter till Rom man själv behövde för sin tillvaro. I ett flertal dikter skildrar Propertius överklassens främsta sysselsättning, nämligen att umgås med likasinnade, att träffas för samtal och i fest med vinet flödande i stora mängder. Dikt III.10 ger ett bra exempel på en stor fest, i

---

79. Ahlberg m.fl. s 494

det här fallet Cynthias födelsedagsfest, där husaltarna bekransades, bestänktes med rökelse och lystes upp av lågor. Gästerna samlades vid borden och det dracks flitigt (maten verkar alltid ha en undanskymd roll), det spelades flöjt och dansades, tungorna löstes genom drickandet och man kastade tärning om vem som skulle bli kär nästa gång. Att kasta tärning var tydligen populärt för Propertius nämner det vid flera tillfällen .

Skvaller stod tydligen också högt i kurs vid festerna. I III.24, där det står klart att Cynthia och Propertius förhållande är slut, konstaterar poeten att hans samvaro med Cynthia blivit utsatt för löje vid gästbudsbornen och att den som så önskat kunnat förtala honom fritt. Att vinet till stor del fördärvade hans eget och andras omdöme och skadade hans förhållande med kvinnor konstaterar han i II.33B

*vino forma perit, vino corrumpitur aetas,
vino saepe suum nescit amica virum*

(livet försämras genom vinet, utseendet förstörs, genom vinet känner kärestan ofta inte sin man)

men också i II.34.22. Samtidigt lever dock Propertius i nuet och konstaterar att hans flicka inte nämnvärt förändras i sitt utseende och i hennes förhållande till honom själv just nu, varför han glatt gärna ser mer av det utsökta falernervinet på bordet.

Särskilt vilt och sedesfördärvande kunde det enligt Propertius i I.10 bli, när överklassen på somrarna ibland lämnade Rom för att leva strandliv i den nästan okända orten Baiae i Kampanien, strax norr om Neapel, där man även förströdde sig med rodd och simning. Propertius ogillade skarpt att hans Cynthia hade gett sig dit i samma dikt, liksom att han i flera andra dikter ogillar att hon försvinner iväg från Rom på olika aktiviteter,(II.19.1) något som enligt Björkeson även många andra från överklassen gjorde.⁸⁰ I II.32. 3-9 ges fler exempel på platser dit utflykter kunde göras som Tibur, Praeneste, Telegones stad Tusculum och Trivias lund vid Nemisjön.

Även i Rom anordnades det allmänna fester. En av de största var Lupercalie i februari⁸¹, då man fick lov att släppa sig lös och inte följa de vanliga reglerna i samhället. (IV.1.26) En annan nämnd i IV.1.19 och i IV.4. 73-80 var Parilia i april, då man firade Roms grundläggning⁸², som var en stor herdefest med lekar och mycket mat och dryck, där de berusade männen slutligen sprang genom brinnande hö.

Det fanns också möjlighet att avnjuta sin fritid på teatern. Där erbjöds ju som tidigare nämnts möjligheten för männen att få kontakt med okända kvinnor (II.22A.4-12), även om teatern så var inrättad att de översta bänkarna var reserverade enbart för kvinnor. (IV.8.73) På teatern kunde man spänna upp segelduk, så att publiken inte utsattes för så mycket sol och från estraden kunde det spridas dofter av saffransparfym, vilket indirekt säger att Rom inte alltid gav ifrån sig några väldofter. (IV.1. 15-16)

Kapplöpning med hästar var en annan förströelseform. Fyrspannstävling var den

---

80. Björkeson, s 376-377

81. ibid s 404

82. ibid s 403

ursprungliga tävlingsformen (IV.1.32) och man körde en bana runt två målpelare⁸³, vanligtvis sju varv. (II.25. 25-26) Spannen hade en speciell körsven, som kunde föra över sin vikt från en häst till en annan. (IV.2. 35-36) Gladiatorspel anordnades också på Propertius tid på Forum, som då sandades. (IV.8.76)

Fanns det då ingenting av arbete som överklassen kunde tänka sig? Jo, att vara ämbetsman hemma i Rom och i främmande länder och bemöda sig om att stifta rättvisa lagar samt att försvara fäderneslandet var acceptabla sysselsättningar. (I.6. 20-22 och III.22. 21-22) Som tidigare nämnt tog Propertius själv avstånd även från dessa aktiviteter. Lantliv och lantarbete hade dock en positiv klang för överklassen i Rom, mycket beroende på att den genom tiden satsat på att äga jord och gårdar⁸⁴, något som ju även gällde Propertius. Det fanns även ett romantiskt skimmer över svunnen tids bondeliv, då ju alla varit direkt beroende av vad lantbruket gav.

felix agrestum quondam pacata iuventus,

divitiae quorum messis et arbor errant! (III.13. 25-26)

(den jordbrukande fredliga ungdomen var förr lycklig, den vars rikedomar fanns i skörd och träd)

Att den vanlige bondens liv är enkelt och fattigt (II.19.8, II.19.13) och bonden i allmänhet enkel och kulturellt outvecklad (II.5. 25-26) anser Propertius men att bege sig ut på landsbygden och leva lantliv för en kortare tid kunde ändå för överklassen te sig som ett önskvärt beteende, för då kunde man njuta av frisk luft, fridfulla omgivningar och lugn och ro bortom Roms hektiska nöjesliv. (II.19. 2-10)

Vad berättar då Propertius om arbetet och livet på landet? I centrum som symbol för lantlivet och även för livet själv står oxens arbete. (II.3B. 47-48, II.19.11 och II.34.47-50) Oxen användes för arbetet på åkern och först vägrar den att spännas för oket men med hjälp av kraftiga snaror runt hornen tvingas den till underkastelse och fogar sig, för att sedan outtröttligt trampa på i fårorna. Hur man sköter sina jordar och väljer rätt ställe för odling av säd och vin kan man få reda på genom råden från den gamle från Askra, d v s att läsa Hesiodos *Verk och Dagar*. (II.34. 77-78) Vin skall odlas på kullar i rader och efter skörden trampas till saft (III.17: 15-18) och vinstockarna lövverk sedan beskäras med kniv. (II.19.12)

Andra bär som används är körsbär och björnbär och på hösten plockas plommon, päron och äpplen, dessa ibland till och med inympade på päronträd. (IV.2. 15-18) I trädgården odlas mörkgrön gurka, pumpa och kål. (IV.2. 43-44) På fälten går får som klipps (II.16.8) och getter som betar och vaktas av herdar (II.19.8) och ängar gås över med liar för att få gräs till djuren, (IV.2. 25-26)

Även jakt förekom. Fåglar jagades med såväl pilbåge, nät och limspö, harar med nät och större djur som hjort och vildsvin, dessa senare ansågs som mycket farliga, jagades med hjälp av drivande hundar. (II.19, III.13 och IV.2)

---

83. Björkeson, s 371 84. Finley, *Antikkens ekonomi* s 89

7. HANDEL OCH KOMMUNIKATION

*”Si te Eoa _____⁸⁵ iuvat aurea ripa
et quae sub Tyria concha superbít aqua,
Eurypylique placet Coae textura Minervae
sectaque ab Attalicis putria signa toris,
seu quae palmiferae mittunt venalia Thebae,
murraeque in Parthis pocula cocta focis: (IV.5.21-26)*

(Om krysolit från östlig gyllene strand behagar dig och snäckan som prålar under tyriskt vatten, och behagas du av vävnader från Eurypolos Kos och traktar efter attaliska sängar med sköra konstföremål och varor som palmbärande Thebe sänder och flusspat från parthiska ugnar i brända bågare)

Orden ovan, som Propertius lägger i kopplerskan Acanthis mun, uttrycker hur begärliga många varor från framför allt länderna i östra delen av Medelhavsvärlden var för romarna, kanske framför allt för överklassens kvinnor. I det här fallet räknar hon upp skimrande snäckor från havet utanför Tyros i Libanon, från vilka man fick purpurfärg (III.13.7), konstfulla sidenvävnader från den grekiska ön Kos, gamla bräckliga figurer med guldinläggningar avklippta från sängvävnader från Pergamon⁸⁶, handelsvaror från egyptiska Thebe och bågare av flusspat från Parthien. Råden, att skaffa de här varorna, är dock inte riktade till en överklass kvinna utan till en prostituerad i Rom men de säger ändå något om, vad som var eftertraktat i dåtidens Rom.

Speciellt föremål från städerna Tyros och Sidon i dåvarande Fenicien verkade vara efterfrågade. I II.16.18 ber t.ex. Cynthia Propertius att ge henne gåvor från Tyros. Exempel på varor därifrån beskrivna i texterna är myrra (I.2.3), parfym (II.13.30), purpur (III.13.7) och skinn. (IV.3.34). Från Sidon kom klädnader (II.16.55) och mitror. (II.29A.15)

Cynthia är enligt Propertius ett mycket bra exempel på att överklassens kvinnor gillade att skaffa sig lyxvaror från när och fjärran och att det var männen, som till en stor kostnad, främst införskaffade produkterna. (III.13.1-4) Redan i första raden i I.2 klagar poeten på att Cynthia tänker alldeles för mycket på att pryda sig med utländska ting som klädnader från Kos och att ha syrisk myrra i sitt hår, trots att hon enligt honom är så naturligt vacker man någonsin kan vara. I II.3A.15 förekommer arabiskt siden och iberisk cinnober och i II.16.17 pärlor från Indien i samband med Cynthia. Från Indien kom även guld (III.13.5) och balsam (IV.6.5) och från Arabien örter (II.29A.17) och kanel (III.13.8)

Från närliggande länder som Grekland importerades vin från ön Lesbos (I.14.2) och dryckeskärl från Mygdonien (IV.6.8) och Itaka (I.14.2) och från Karthago i nuvarande Tunisien kom purpurfärgade kläder. (IV.3.51)

---

85. Björkeson sid 21 och Hutchinson sid 143 anser båda att ordet de skriver Dorozantium är korrupt och att deras tolkning av strofen inte är speciellt bra. Holcombe ger chrysolitus som förslag och då blir meningen mycket bättre.

86. Hutchinson s 143

Att transportera produkterna över Medelhavets olika hav var ett vanskligt företag, då vädrets makter många gånger var oberäkneliga. I III.7 beskriver Propertius ett skeppsbrott, som hans vän Pateus råkade ut för med dödlig utgång, då dennes fartyg förankrat vid en klippa fick repen avskavda under en nattlig storm på väg till Alexandria. Inte ens hamnarna var alltid tillförlitliga (III.7.36) och även där måste man vara noga med att förankra båtarna med två linor (II.22A.41) och ankare. Vindarna kan vara vilda och på många ställen finns farliga grund. (I.17. 5-10) Propertius själv visar upp i några dikter sin respekt för sjön och vill alltid stanna på land (ex III.9. 3-4) och i III.7 en viss beundran för sjömanslivets villkor. Att handeln var lönande för ägarna av de båtar som kom helskinnade hem står klart i III.7.1-4 och i III.7. 37-38 men även att risken man tog var stor. Dock riskerade båtarna efter slaget vid Actium att inte i lika stor utsträckning utsättas för krig och plundring. (III.11. 71-72) De flesta fartygen var segelfartyg utrustade med åror (I.6.31) och vilka par, som rodde var i båten, lottades ut. (III.21.12) Det var lämpligast att hålla sig nära kusten och ro för det mesta, för ute på havet kunde det när som helst blåsa upp. (III.3. 23-24) När varorna slutligen nådde Rom, hade de först omlastats vid kuststaden Ostia⁸⁷, för att sedan ros på mindre båtar eller släpas upp för Tibern av pråmar med linor den sista biten. (I.14. 3-4)

Transporter till lands nämner inte Propertius knappast alls och det är kanske inte så underligt, då vägarna var enkla och man saknade effektiva anspänningar mellan vagnarna och hästarna.⁸⁸ Via Appia, den stora vägen söderut, dyker upp i två sammanhang och då berättas det att den är väldigt gammal (II.32.6) och att den är stenlagd. (IV.8.17) I bägge fallen har Cynthia lämna Rom för besök av påstådda religiösa skäl till Tibur och Lanuvium med häst och vagn, i första fallet med en liten resvagn och i andra med ett kortklippt ponnyspann. Häst och vagn användes även vid triumftågen (III.4. 13-18) Hästar nämns endast som färdmedel i krigiska sammanhang. (III.4.8) En andra väg som nämns är den strax före Marcellus död (23 f.Kr.) anlagda vägen vid Baiae i Neapeltrakten. (III.18.4) Ett transportmedel för kvinnor i Rom kunde vara bärstol. (IV.8.78)

Kommunikation människor emellan ger Propertius exempel på i III.23. SMS (short message service) är ingen ny uppfinning. I Rom kunde man skriva på *tabellae*, inramade vaxtavlor av trä, Propertius här av buxbom, och skicka iväg korta meddelande till sitt kärleksobjekt, vänner och andra med en slav och förhoppningsvis få ett snabbt svar tillbaka. Propertius vaxtavlor har i dikten försvunnit och stycket ger också information om att det var möjligt att sätta upp små lappar med notiser om försvunna objekt på pelare med hopp om att få tillbaka sina tillhörigheter. Andra sätt att kommunicera var att skriva brev. (II.21.1). Dikten IV.3 är skriven som ett brev från Arethusa till sin man Lycotas.

---

87. Pohl, *Ostia Roms hamnstad* s 6 88. Montgomery, s 255-256

8. SAMMANFATTNING

Min avsikt i inledningen med detta arbete var att visa att Propertius är väl värd att läsas, inte bara som kärlekspoet, utan för att han ger en god bild av livet i Rom under kejsartidens femton första år och vilka de viktigaste händelserna var vid denna tid samt en insikt om hur människor levde och tänkte under samma tid.

Vilka var då de händelser som Propertius skildrar under tiden från 31 f. Kr. till 16 f.Kr.? Inbördeskrigets slut med Octavianus segerrika sjöslag vid Actium år 31 f.Kr. och motståndarnas Antonius och Kleopatras självmord i Egypten året efter behandlas i två speciella, mot Octavianus inställsamma dikter (III:11 och IV.6) men effekterna av den avslutade triumvirkonflikten lyftes fram på flera ställen i böckerna. Slaget vid Actium var grymt och många dog främst genom drunkning men efter hemkomsten till Rom år 29 f.kr., det Rom Octavianus lämnat i Maecenas händer att sköta, hålls det stora triumftåg på Forums Sacra Via med uppvisande av beslagtagna rammar, byten och upphöjda egyptiska dignitärer. Tiden som följde blev fredlig och Propertius, som tidigare inte varit helt positiv till Octavianus, uttrycker sin tacksamhet för detta och använder tidigt det nya tillnamnet Augustus i dikterna.

Propertius visar att efter Actium Rom fått en ledare, liksom förr Romulus var kung, som samlat all makt i sina händer och att han utser de som skall vara med och sköta rikets angelägenheter. Marcellus, gift med Augustus dotter Julia och omhändertagen av Augustus, för att bli hans efterträdare, får en egen dikt, efter det att han avlidit i Baiae.

Partherna, romarnas största fiender under hundratalet f.Kr. som besegrat Crassus i ett stort fältslag under femtioalet och tagit hans fälttecken, står i centrum för revansch i flera dikter. Propertius berättar att Augustus planerar fälttåg mot dessa för att hämta hem dessa förlorade fälttecken men också att kriget inte blev av, då de kunde fås hem genom att ett fördrag slutits genom Augustus försorg. Han förutser dock ett framtida krig med Augustus svärsöner som ledare. Kriget fortsatte annars mot germanerna i Rhenlandet och ett folk där besegrades samt att det var problem med britterna i väster.

Den förändring av Rom, som Augustus med stora byggnadsprojekt och lagstiftningsiver påbörjade under dessa femton första år, märks hos Propertius i det att han tar upp att det uppförs ett överdådigt tempel åt Augustus skyddsgud Apollon på Palatinen samt att lagarna för giftermål ändras (bägge år 28 f.Kr.), de sista inte så stränga, som från början föreslagits till Propertius stora lättnad. Augustus önskan, om att fler barn skulle födas av överklassen, för att bli framtida soldater, markeras mycket tydligt av poeten.

Min andra frågeställning rörde hur människorna levde i Rom och vilka seder och vanor Propertius beskriver. Rom var ett klassamhälle med en enda ledare, Caesar Augustus, som styrde och till sin hjälp att styra såväl Rom som resten av imperiet utsåg han efter eget behag ämbetsmän från överklassen. Många av de som tidigare haft stort inflytande genom sina insatser för staten miste detta inflytande och de som var rika kunde påverka samhällslivet mer. Slavar, som stod till tjänst för de som hade råd och vanligt folk från de lägre samhällsklasserna arbetade och överklassen ägnade sig åt att um-

gås, träffas för samtal och festade rejält hemma hos varandra och vid de allmänna festerna, som Lupercalie och Parilia med stor åtgång av vin. Hästkapplöpning och teater var vanliga förströelseaktiviteter men även gladiatorspel kunde förekomma ibland på det sandade Forum Romanum.

Könsrollerna var tydliga. Den unge mannen förväntades, förutom att festa hårt, att skaffa sig sexuella erfarenheter genom att jaga unga flickor och de äldre, ofta rika, kvinnor som eventuellt stod till tjänst eller att besöka de prostituerade. Sacra Via på Forum var en träffpunkt för sådana aktiviteter. Flickorna däremot skulle vara kyska och övervakades därför noga av föräldrarna men gjorde i sin tur allt för att se vackra och tilltalande ut genom att sminka sig, ibland efter utländskt manér, ha konstfulla håruppsättningar och bära dyra klädnader ofta importerade från Grekland, Karthago och de feniciska hamnstäderna Tyros och Sidon. Innan mannen gifte sig förväntades att han hade gjort en studieresa eller/och jobbat i administrationen av erövrade länder. Kvinnan förväntades vara trogen sin man och följa släkternas traditioner samt ta hand om barnen. Äktenskapet inom överklassen arrangerades genom allianser mellan olika släkter där kärleken var en bisak. Äktenskapskontrakt var vanliga och försågs med sigill och man ingick en edsförbindelse vid ett hemaltare. Hemgift kunde ingå till mannen men skulle vid skilsmässa och dödsfall betalas tillbaks. På bröllopsdagen tågade man till sång och facklor till det nya hemmet och där möttes bruden med facklor och stänkande vatten. Barnen ammade ofta av en slavinna och blev vuxna vid femtonårsåldern genom att en bulla runt halsen lyftes av och nya vuxenkläder togs på.

När föräldrarna blev gamla förväntades barnen ta hand om dem och när de dog, vara närvarande vid begravningen. Begravningen startade med ett liktåg genom Rom ut till södra stadsporten och sedan till själva begravningsplatsen, som låg utanför staden. I tåget bar de sörjande på bilder, byster och vaxmasker på den döde och tidigare döda i slakten och var klädda i svarta sorgtogor, ibland iklädda kläder från äldre tider. Gråterskor var inhyrda och slet och klöste sig på armar och bröst samt klagande ropande högt den dödes namn. Likbåren kunde vara konstfullt utsmyckad. På begravningsplatsen hade staplats upp ett bål av trä och innan antändningen bestänktes den döde med oljor och parfymer. Bålet tändes med en fackla och samtidigt blåstes det i en sorgetrumpet. Askan och benen lades i en urna, som lades ner i jorden och en sten restes med inskrifter. Ett lagerträd kunde planteras och man förväntade att de nära och kära skulle besöka graven regelbundet och lägga ner kransar och stänka ut parfym. Inskriften på begravningsstenen var viktig och att bli ihågkommen efter sin död ansågs som betydelsefullt. Så länge någon kom ihåg en var man inte riktigt död. Man skiljde på två olika sorters begravningar, en enkel plebejisk med få deltagare och en större mer extravagant i alla detaljer med många deltagare för överklassen.

Att leva i Rom var således ganska angenämt för överklassen med sin tillgång till slavar. Dock var inte allting frid och fröjd. Döden var ständigt närvarande, dels genom att släkt och vänner kunde befinna sig i krigstjänst i rikets utkanter, där många dog och dels att eldsvådor och ras i i hus var ofta förekommande. Att vistas ute i mörker på nätterna var också riskabelt då gäng av ungdomar kunde dra genom gatorna och hitta på vad som helst. Även ett utsvävande liv kunde innebära allahanda risker.

Propertius gillade det goda livet och njöt av det i stor utsträckning i nuet, väl medveten om att döden alltid lurade runt hörnet. Att festandet med sin vinkonsumtion innebar nackdelar, var han medveten om men stundens glädjeämnen var svåra att motstå. Som så många andra författare närde han hoppet om att aldrig dö, att få leva vidare genom sin framgångsrika diktning och efter hand som tiden går blir han mer och mer övertygad om att han lyckats.

I många avseenden hyste han helt andra attityder till företeelser i sin samtid än sin omgivning. De för överklassen accepterade sysselsättningarna att göra krigstjänst, att satsa på politik och bli ämbetsmän i Rom och övriga delar inom imperiet ratade han. När andra gjorde studieresor, stannade han kvar i Rom. Krigstjänst var han helt emot, fördömde sina vänner när de gav sig iväg på militäräventyr och lämnade sina hustrur hemma och agiterade envist för fred och inre stabilitet. Att ta hand om de man höll kära var viktigast av allt. Själv ville han inte gifta sig och skaffa sig barn, som skulle kunna bidra till att det blev fler soldater.

Han gillade inte den förändring av samhällslivet som han upplevde, där rikedom kom att betyda mer och mer och den samhällsinsats man gjort för staten, kom att betyda mindre. Mest rädd var han att de rika skulle kunna köpa sig inflytande och rättvisa samt att den tillit till varandra, den pålitlighet och humanitet, *fides*, som funnits sedan länge skulle försvinna. Rikedomens fördärvade samhällsmoralen och kanske mest kvinnornas moral.

Speciellt kritisk var han mot samhällets syn på kvinnornas uppfostran och rätt. Han ansåg att kvinnan borde uppfostras som i Sparta i Grekland med idrottslig träning och att hon skulle bestämma över sig själv och föra sin egen talan. I beskrivandet av sitt eget förhållande med Cynthia bröt han helt och hållet med det för tiden accepterade könsrollsmönstret. Samtidigt tog han också avstånd från att kvinnorna ägnade så mycket tid för att synas genom sminkning och inköp av dyra kläder, parfym och smycken från andra delar av imperiet, så att det naturliga sättet att vara försvann.

9. DISKUSSION OCH AVSLUTNING

non tamen ista meos mutabunt saecula mores:

unus quisque sua noverit ire via (II.25.37-38)

(likväl kommer inte denna samtid att förändra mina normer: var och en må ensam lära känna sin väg att gå)

När jag på 1990-talets början för första gången läste Propertius *Élegier*, tilltalades jag mycket av först poetens kärleksförhållande med Cynthia och sedan av all den information jag fick om principatets första tid. Nu när jag lusläst de fyra böckerna och mer eller mindre tvingats vrida och vända på de latinska meningarna med de så många tolkningsmöjligheterna av speciellt verb och adjektiv, har jag mest tilltalats av de nästan moderna attityder som Propertius uppvisar, de flesta motsatta majoriteten i sin samtid. Citatet ovan säger något om författarens inställning i frågan, nämligen att var

och en måste ensam lära känna sin egen väg till vilka normer man skall skaffa sig och att följa dem och inte låta sig påverkas av vad andra i sin samtid tycker. Den attityd, som lyser starkast i alla böckerna, är att krig är förkastligt och att man istället skall leva i fred och främst ägna sig åt att sköta sina kärleksrelationer. Perusiakonflikten i skaldens barndom med dödandet av landsmän och dess proscriptioner skildrat i slutet av första boken, påverkade säkert honom oerhört mycket i detta avseende, liksom de andra våldsamheter som ägde rum inom inbördeskrigets ram åren runt omkring. Dessa barndomsupplevelser satte nog prägel på honom för livet. Det ständiga motståndet mot kriget för onekligen tanken till min egen ungdomstid på 1960-talet med dess olika slogan som "Give peace a chance" och Make love, not war."

En annan attityd av 1960-talskaraktär är kvinnans frigörelse, att kvinnan skall kunna bestämma över sitt eget liv, ta sitt eget beslut och uppfostras till större jämlikhet. Slående anser jag det vara, att de flesta kvinnor, som Propertius låter komma till tals, skildras som starka kvinnor, kvinnor som följer sin egen väg och där männen runt om framstår som den svagare parten. Typisk är scenen i IV.8, där Cynthia, när hon återvänt till Propertius och funnit de två glädjeflickorna i hans sällskap, ger honom en örfil, biter honom och får honom att lägga sig ner på knä, tigga om nåd och kyssa hennes fötter. Man kan väl misstänka att Propertius påverkats i sin kvinnosyn av den ensamstående mamman under sin uppväxttid, en mamma som enligt honom själv i IV.1 tog ansvar för honom fram till barndomstogans avläggande. Kvinnorna, som poeten skildrar, är sinsemellan mycket olika i sina sätt att vara, en variation som känns tilltalande. Därför blev jag besviken när jag läste Dixons bok *Reading Roman Women* och fann att hon inte vid något tillfälle använde Propertius kvinnor som exempel i boken. Propertius nämndes i boken i en mening som är lika lång som denna mening. Kanske anser även universiteten på Nya Zeeland att författaren för svår?

Propertius uppvisar många avvikande attityder till en del företeelser i sin tid och man kan undra hur överklassen såg på dessa attityder och även på författaren själv. Var han en udda fågel av sin tid eller vad då? Man får då komma ihåg att de två första böckerna och en del av bok tre tillkommit under poetens ungdomstid och jag tror att många genom detta förhållande hade ett stort överseende med honom och hans attityder. Kärleksförhållandet med Cynthia fann man nog roande genom att författaren inte var rädd för att blottlägga sig själv och sitt känsloliv. Antikrigs- och fredstanken sympatiserade säkert många med, med tanke på de inbördeskrig som kommit och gått under hela det första seklet före principatstiden början. Att han kom under Maecenas beskydd och där vid även accepterades av Augustus, betydde nog mycket för att även överklassen tog honom till sig och att hans popularitet kunde öka. Därtill höll Augustus själv en låg profil mot sina kritiker på 20-talet f.Kr. och arbetade långsamt för att få igenom sina mål när det gällde moral och dygd. När dessutom Propertius avlevererade hyllningsdikter till honom och skrev högstämt om döda i hans närhet, fick nog poeten hållas.

Något som troligtvis bidragit till acceptandet av honom har varit hans sätt att skriva. Poeten är väldigt ombytlig och hoppar lätt mellan beskrivningen av förhållandena i sin egen tid, åsikter om dessa och inslag av jämförande metaforer från både klassikerna, Roms mytiska historia och inslag av kärlekskaraktär. Detta skifte av perspektiv, det tvära kastet att en företeelse snabbt övergår i ett annat gör det möjligt att inte helt ta till sig det som tidigare presenterats, i synnerhet i de fall där dikterna förs fram muntligt. Det skickliga användandet av versmåttet och de gamla myterna, dessa säkert välkända hos mottagarna samt inslagen av historiska höjdpunkter har i stor utsträckning påverkat Propertius framgångar.

Att han nått framgång är han själv helt övertygad om och helt symptomatiskt inleder han både bok tre och fyra med att framhålla detta. På många ställen i böckerna framgår det att hos honom fanns det en besatthet att bli etablerad författare och att genom sin diktning få leva i evighet och att i detta arbete var Cynthia både ett mål och ett medel.

En annan besatthet jag träffat på vid lösandet av mina frågeställningar är besattheten av Rom. För Propertius kan ingen stad i världen mäta sig med Rom. Vad än i världen man finner som är underbart, så går det inte att jämföra med det underbara i Rom. Själv vill han inte lämna staden och klandrar den som ger sig iväg därifrån. Roms historia, både den gamla mytiska och den senare dyker upp i metaforerna och liknelserna. Namn som Aeneas, Alba Longa, Romulus, Aemilius, sölkorven Fabius, Jughurta, Marius och Crassus passerar revy i texterna och speciellt i bok fyra står det gamla Rom i centrum.

En fråga, som dyker upp där vid, är hur väl romarna själva kunde sin historia med tanke på dagens debatt om vår tids historielöshet? Att de kända författarna kunde sin historia vittnar deras skrifter om. Man kan troligtvis misstänka att den vanlige romaren inte hade så stora kunskaper och de fattiga rudimentära men att hos överklassen var den stor. Detta anser jag avslöjas i Cornelias begravningstal i IV.11, där hon speciellt framhåller tidigare berömda personer i hennes släkt men även i begravningsdikterna, där man i liktågen bär på förfäderna bilder och masker. Propertius historiska Rom hade sina avnämare!

För Propertius är Rom en förebild för andra länder och staden har ingen anledning att skämmas för sin historia, hur våldsamt den än varit. Rättrådighet och måttfullhet har man lärt andra folk samt även hjälpt dem att få rättvisare och bättre lagar. Samtidigt ser han en fara i att det förändrade Rom han iakttar i sin egen tid med sin inriktning på pengar, rikedom och lyx skall medföra en risk för att Rom skall gå under.

Rom gick under men samtidigt inte. Det antika Rom med alla dess artefakter och inte

minst antika skrifter, har gjort så att Propertius hopp, om att han inte skulle dö utan leva vidare genom sina skrifter, har infriats och själv har han med sitt skrivande om sin egen tids och äldre tiders Rom bidragit till att vi idag inser, att det med hans hjälp finns ett *Roma Aeterna*.

10. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

10.1 KÄLLFÖRTECKNING

Björkeson, Ingvar(övers.), *Sextus Propertius : Elegier*, Stockholm: Natur och Kultur 1992

Holcombe, Colin John(övers.) , *Sextus Propertius: Elegies*, Santiago Chile: Ocaso Press 2009

10.2 LITTERATURFÖRTECKNING

Ahlberg, Axel & Lundqvist, Nils & Sörbom, Gunnar, *Latinsk - Svensk Ordbok* , Stockholm: Bonniers 1960

Dixon, Suzanne, *Reading Roman Women*, London: Duckworth 2007

Fransson, Peter, *Mellan hopp och fasa*, sol.lu.se/latin/publikationer/ uppsatser 2008

Finley, M.J, *Antikkens Ökonomi*, Herning: Förlaget Systime 1982

Harris, William, *Propertius*, middlebury.edu/~harris 1994

Henriksson, Alf, *Antikens historier II*, Stockholm: Bonniers 1975

Heyworth, S.J. & Morwood, J.H. *A commentary on Propertius book 3*, Oxford: Oxford University Press 2011

Holcombe, Colin John, *Sextus Propertius: Elegies*,
ocasopress.com/pdf/sextus_propertius_elegies_translation.pdf 2009

Hutchinson, Gregory, *Propertius Elegies book IV*, Cambridge: Cambridge University Press 2006

Ingemark, Dominic & Gerding, Henrik, *Liv och död i Antikens Rom*, Lund: Historiska Media 2000

James, Sharon, *Propertius Arethusa: Wife or Concubine?*
camws.org...3A3james.pdf

Kean, Roger Michael, *A new history of the Roman Emperors*, Ludlow Shropshire: Thalamus Publishing 2009

Linders, Tullia, *Vem är vem i Romarriket*, Stockholm: Rabén Prisma 1998

Lyne, R.O.A.M., *Augustan Poetry and Society*, Boardman, John & Griffin, Jasper & Murray, Oswyn (ed.), *The Roman World*, Oxford: Oxford University Press 1989

Montgomery, Hugo, *Medelhavsvärldens historia till omkring 400 e.Kr.*
Stockholm: Esselte Studium 1978

Pohl, Ingrid, *Ostia Roms hamnstad*, Göteborg: Paul Åströms förlag 1983

Poliakoff, Michael, *The weapons of love and war, a note on Propertius IV.3*,
jstor.org/discover/10.2307/23064308 1987

Racette-Campell, Melanie, *The construction of masculinity in Propertius*, Toronto:
University of Toronto 2013,
tspace.library.utoronto.ca/.../racette-campell_melanie_j.20130

Suetonius, Gajus, *Kejsarbiografier*, Stockholm: Bonniers 2001

Wistrand, Erik, *Politik och Litteratur i Antikens Rom*, Göteborg: Paul Åströms
förlag 1978

Wyke, Maria, *The Roman Mistress*, Cornwall: T.J. International Ltd. 2002

Östenberg, Ida, *Staging the world*, Lund: Lunds Universitet 2003

